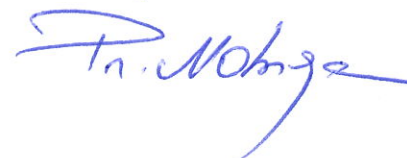

Lista lucrărilor publicate:

1. *Pedagogia bolii – model de îndreptare divină*, în „Teologie și Viață”, nr. 5-8, 2016, pp.109-125.
2. *Sfântul Porfirie Kavsocalivitul – pedagog către Hristos*, în “Studia Theologica Doctoralia”, VIII, Coordonator: Pr. Prof. Dr. Viorel Sava, Editura Doxologia, Iași, 2016, pp. 443-455.
3. *Sickness and Healing. A Multidisciplinary perspective*, în „Teologie și Viață”, nr. 1-4, 2017, pp.27-44.
4. *Părintele Justin Pârvu – mărturisitor în perioada comunistă*, în “Studia Theologica Doctoralia”, IX, Coordonator: Pr. Prof. Dr. Viorel Sava, Editura Doxologia, Iași, 2017, pp. 503-512.

PR. OBREJA MARIUS

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
TEOLOGIE și VIAȚĂ
Revistă de gândire și spiritualitate creștină

Serie nouă - Anul XXVI (XCII)
Nr. 5-8, Mai-August 2016

DOXOLOGIA

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI

TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ

REVISTĂ DE GÂNDIRE ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

SERIE NOUĂ – ANUL XXVI (XCII), Nr. 5-8, MAI-AUGUST 2016

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ
REVISTĂ DE GÂNDIRE ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

CUPRINS

2016 – Anul omagial al educației religioase a tineretului creștin ortodox și Anul comemorativ al Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul și al tipografilor bisericești

MOȘTENIREA SPIRITUALĂ ȘI CULTURALĂ A BISERICII

Pr. prof. dr. Ion VICOVAN, <i>Educația în gândirea și lucrarea mitropoliților Moldovei Iacob Putneanul, Iacob Stamati și Veniamin Costachi</i>	5
Prof. dr. Ion I. SOLCANU, <i>Seminarisți hirotoniți preoți și diaconi din Eparhia Mitropoliei Moldovei și Sucevei, slujitori ai altarelor în 1864</i>	23
Rev. Lect. Ph.D. Nicușor BELDIMAN, <i>The homiletic service of the Metropolitan Joseph Naniescu</i>	38
Pr. George V. PALADE, <i>Din bibliografia Mitropolitului Anastasie Crimca: Manuscrisul „Apostol”, nr. 329</i>	54
Pr. prof. dr. Ioan C. TEȘU, <i>Sfaturi și îndemnuri duhovnicești ale Sfântului Porfirie Kavsokalivitul pentru educația copiilor</i>	68
Dr. Alexandru MĂLUREANU, <i>Comunicarea și comuniunea: de la starea paradisiacă, la alterarea prin păcat și la pregătirea restabilirii prin Dumnezeu-Cuvântul, în abordarea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae</i>	87
Drd. pr. Marius-Emanuel OBREJA, <i>Pedagogia bolii – model de îndreptare divină</i>	109
Marian TOMA, <i>Factorii educației ca premise pentru dezvoltarea valorilor religioase</i>	126
Dr. Ștefan MUNTEANU, <i>La Septante et le canon chrétien de la Bible</i>	133
Pr. dr. Dragoș UNGUREANU, <i>Sfânta Tradiție – între contestarea sectară și învățătura ortodoxă</i>	164

TRADUCERI

<i>Școala rugăciunii la Părinții sirieni. Epistolele lui Ioan Sabba de Dalyatha (XXXI-XXXIX)</i> (Pr. lect. dr. Ioniță APOSTOLACHE)	182
Arhimandrit Placide Deseille, <i>Trupul creștinilor după moarte și cinstirea moaștelor sfinților</i> (Prof. dr. habil. Felicia DUMAS)	206

PEDAGOGIA BOLII – MODEL DE ÎNDREPTARE DIVINĂ

Drd. pr. Marius-Emanuel OBREJA

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași

Abstract

Disease has a therapeutic role, strengthening of human suffering. By disease we actually reestablish contact with divinity by emphasizing moods, spiritual and detach ourselves from bodily states. Within the human being there is a continuous struggle between the soul who tends to immortality, to God, his Creator, and the body has a tendency toward material that is temporary. The destiny of man is to realize this and to lift the body from its physical condition through divine grace to the immortal status. Disease must be regarded as divine pedagogy to investigate us. Life is a time of reflection, a time of repentance. Suffering is a way of salvation and transfiguration, which is effective for anyone who accepts it with humility and faith in God's mercy. The sickness is a concern of God for man.

Keywords: pedagogy, disease, divine concern, humility, faith, God's mercy, patience.

Introducere

Boala trebuie privită ca o pedagogie divină, prin care Dumnezeu ne cercetează viața. Ea este, mai curând, un moment de reflecție, o vreme de pocăință. Dacă Dumnezeu îngăduie o suferință este spre binele nostru, deoarece „El nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu” (Iezechiel 33, 11). Suferința este un mijloc de purificare sufletească și trupească, este calea spre mântuire.

În antropologia creștină, starea de normalitate a omului este percepută în unitatea manifestărilor sufletești și trupești, unitate care este împlinită atunci când „duhul care îl caută pe Dumnezeu stăpânește trupul”¹. Duhul este capacitatea omului de a deosebi

¹ Dr. Dmitri Avdeev, *Psihiatria pentru duhovnici*, traducere de Adrian Tănăsescu-Vlad, Editura Sofia, București, 2011, p. 8.

valorile supreme: binele de rău, adevărul de minciună, frumosul de urât. Astfel, orice boală are în primul rând o cauză spirituală, duhovnicească și apoi una medicală. Perspectiva creștină a bolii nu anulează abordarea științifică, ci o completează, o îmbogățește și o desăvârșește.

Ridicarea omului din păcat nu se poate realiza fără ajutorul lui Dumnezeu și fără urmarea lui Hristos, care a fost modelul suprem de suferință și de asumare a ei. Hristos este doctorul sufletelor și al trupurilor noastre, El a tămăduit pe oamenii bolnavi sau neputincioși în trupurile lor și le-a redat sănătatea, dar le-a dăruit și eliberarea din stricăciune și din moarte.

Minunile pe care le săvârșește Hristos sunt semne care prefigurează restaurarea viitoare, când „omul va fi în trupul său definitiv vindecat de orice boală și va cunoaște o sănătate desăvârșită și netrecătoare”². Cei care îl urmează pe Hristos vor fi reabilitați în Împărăția cerurilor odată cu învierea morților, iar trupurile lor se vor ridica din stricăciune și se vor transforma, se vor înduhovnici: „Se seamănă (trupul) întru stricăciune, înviază întru nestricăciune” (I Corinteni 15, 42).

Hristos, manifestând iubirea lui Dumnezeu pentru om, vine să-l mântuiască în întregime, suflet și trup, nu numai în această viață, ci și după moartea sa, când trupul va deveni nestricăcios, pentru a se bucura plenar, pe veșnicie, cu întreaga sa ființă, de bunătățile dumnezeiești. Trupul după moarte va cunoaște o condiție nouă, o sănătate perfectă, totală și definitivă, pentru ca și în trup să poată primi, ca și în suflet, deplinătatea harului, să se facă astfel, cu întreaga sa ființă, „părtaș dumnezeieștii firi” (II Petru 1, 4).

1. Boală și vindecare – perspective biblice

Bunul Dumnezeu l-a creat pe om după chipul Său, a făcut bărbat și femeie și a privit toate câte a făcut și, iată, erau *bune foarte* (Facere 1, 27; 1, 31). Atunci, se pune întrebarea firească: Care este cauza suferinței și a bolilor, dacă Dumnezeu a creat omul din bunătate și iubire și fără de păcat?

² Jean-Claude Larchet, *Teologia bolii*, traducere de Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997, p. 131.

Viața omului este un dar de la Dumnezeu și, de aceea, ar trebui să o păstrăm nealterată. Însă, în realitate, ea este stăpânită de durere și de moarte din cauza căderii în păcat, iar motivul acestei stăpâniri este libertatea greșit înțeleasă. Durerea fizică și cea sufletească a început odată cu neascultarea lui Adam și prin el boala s-a transmis la generațiile următoare printr-un întreg lanț de nașteri naturale. Astfel, aceste nașteri naturale sunt consecința unei zămisliri păcătoase a firii omenești, după cum ne amintește și proorocul și psalmistul David: „Întru fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea” (Ps. 50, 6).

Originea bolilor sufletești și trupești, a suferinței omului, trebuie privită în primul rând ca o consecință a libertății întrebunătățite în mod eronat de primul om în rai și, prin el, transmisă tuturor oamenilor. Din pricina neascultării și îndepărtării omului de Dumnezeu prin săvârșirea păcatelor, omul trece din plăcere în durere și, în final, sfârșește prin moarte. Sfântul Apostol Iacob ne luminează în acest sens, spunându-ne că nu Dumnezeu este cauza ispitei, ci fiecare om este vinovat din cauza poftelor sale trupești, care îl conduc spre păcat și, în final, la moarte: „Pofta, zămisbind, naște păcat, iar păcatul odată săvârșit aduce moarte” (I Iacob 1, 13-15).

Omul aflat în necaz și boală nu trebuie să-L condamne pe Dumnezeu pentru acestea, deoarece El „nu poate fi amenințat ca un om, nici ca un pământean nu poate fi supus judecății noastre” (Cartea Iuditei 8, 16). În fața suferinței, omul trebuie să cheme ajutorul lui Dumnezeu și să strige pentru izbăvirea sa (Cartea Iuditei 8, 17). Fiecare boală este ca o nouă experiență de viață, în care omul este chemat să mediteze la neputințele și limitele sale trupești, să fie sensibil la cele duhovnicești și, astfel, să se smerască în fața lui Dumnezeu, așa cum ne povățuiește Sfântul Apostol Iacov: „Smeriți-vă înaintea Domnului și El vă va înălța” (Iacov 4, 10), conform învățaturii Mântuitorului Hristos (Matei 23, 12; Luca 18, 14).

Bolile care ne cuprind sunt și o cercetare a lui Dumnezeu, o manifestare a dragostei Lui, și au ca scop vindecarea sufletului de păcate și reînvierea sa întru virtuți: „Nu vreau moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu” (Iezechiel 33, 11). Odată cu

vindecarea sufletească prin îndepărtarea de păcat apare și tămăduirea trupească.

Viața omenească și lumea sunt privite ca o „vale a plângerii” (Psalm 83, 7), o întruchipare a suferinței. Această suferință este o consecință a nostalgiei paradisului, a îndepărtării omului de starea adamică, pe care ontologic o simte în ființa sa și nu o poate experia. Etimologic, cuvântul „nostalgie” înseamnă „întoarcere cu durere” (*nostos* – „întoarcere”, *algos* – „durere”) la un moment al existenței la care nu se mai poate ajunge. Această stare de durere este simțită de omul căzut în păcat și conduce la o continuă căutare a unui sens al vieții. Omul contemporan nu mai găsește o explicație spirituală pentru suferință, nu-i mai dă un sens și se străduiește să o evite, socotindu-o absurdă.

În afara religiei sau a credinței, suferința nu are nici o explicație; ea este privită ca un lucru absurd și face absurdă însăși existența. „Dacă existența ar fi numai naturală, suferința ar fi o lege inexorabilă, mecanică și definitivă, iar prin omniprezența ei ar fi esența lumii. Dar negativitatea sau răul nu pot constitui în sine un sens; prin urmare, dacă lumea și ființa ar fi exclusiv naturale, suveranitatea suferinței ar identifica sută la sută existența cu absurdul. Într-adevăr, numai religia poate da o explicație suferinței, pentru că numai ea dovedește că suferința – neputând constitui primordialul ființei – nu este ființă, nu are ființă în sine, ci este un accident în ființă”³.

Suferința trebuie privită ca o cercetare a lui Dumnezeu și ca un semn că El nu l-a părăsit pe cel căzut în păcat. Omul păcătos trebuie să accepte boala duhovnicească, ca un bun creștin, mulțumindu-i lui Dumnezeu, Care ca un Părinte bun l-a învrednicit de certarea Sa: „Căci Domnul ceartă pe cel pe care-l iubește și ca un părinte pedepsește pe feciorul care îi este drag” (Pilde 3, 12), după cum și Sfântul Apostol Pavel mărturisește: „Căci pe cine îl iubește Domnul îl ceartă, și biciuiește pe tot fiul pe care îl primește” (Evrei 12, 6). Prin acceptarea bolii și a suferinței, omul păcătos se lasă în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, singurul care este

³ Pr. prof. G. Remete, *Suferința omului și iubirea lui Dumnezeu*, EIBMBOR, București, 2005, p. 11.

Doctor al sufletelor și al trupurilor: „Domnul mă paște și nimic nu-mi va lipsi” (Ps. 22, 1).

Încercările date de Bunul și Milostivul Dumnezeu sunt uneori și pentru a ne arăta nimicnicia noastră în fața Creatorului. O boală sau o suferință ne apropie mai mult de Dumnezeu, de rugăciune, de o stare duhovnicească proprie firii noastre ontologice create după „chipul și asemănarea lui Dumnezeu” (Facere 1, 26). Sfântul Apostol Pavel ne inspiră în acest sens: „Datu-mi-s-a mie un ghimpe în trup, un înger al satanei, să mă bată peste obraz, ca să nu mă trufesc” (II Corinteni 12, 7).

Când vorbim de boală și de suferință, de iminența morții trupești a omului păcătos, trebuie să medităm și asupra darurilor oferite nouă de Bunul Dumnezeu. Iov, în suferința sa, a avut puterea și credința să spună: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat” (Iov 1, 21). În boală, în ocări și în prigoniri, el rămâne credincios și rezistă ispitei de a se ridica împotriva lui Dumnezeu, cu care cel rău îl ademenește prin gura femeii sale: „Dacă am primit cele bune, nu vom primi oare și pe cele rele?” (Iov 2, 9-10). El se află în aceste momente „în perspectiva deschiderii spre voința și iconomia divină, care este cea a îndumnezeirii”⁴. Suferința asumată poate fi și în folosul omului, „ea devenind un adevărat itinerar, care-i aduce adevărata maturitate spirituală”⁵. Încercările prin care trece omul în viața sa constituie „prilejuri de eroism moral și de îmbunătățire spirituală, de dobândire a sfințeniei și mântuirii”⁶.

Minunile lui Dumnezeu dăruite nouă apar într-o altă lumină în momentele de suferință și sunt trăite de noi ca o mângâiere și o încurajare în răbdarea necazurilor. Dacă nu am suferi, nu am simți aceste minuni din fiecare clipă din viața noastră, deoarece nu suntem atenți decât la ceea ce înțelegem, decât asupra unor lucruri sau fapte care ne convin și ne satisfac unele plăceri imediate. Prin suferință „ni se deschid și ochii duhovnicești și astfel începem să înțelegem, să trăim și să contemplăm tainele lui Dumnezeu, care sunt izvorul credinței și nădejdi”⁷.

⁴ Dominique Beaufils, *Credința ta te-a mântuit*, traducere de Pr. lect. dr. Adrian Dinu și asist. dr. Claudia Dinu, Editura Trinitas, Iași, 2009, p. 126.

⁵ Pr. prof. dr. Petre Semen, *op. cit.*, p. 161.

⁶ Pr. prof. dr. Ioan C. Teșu, *op. cit.*, p. 5.

⁷ Dominique Beaufils, *op. cit.*, p. 128.

Termenii „boală” sau „bolnav” sunt menționați în Sfânta Scriptură în peste 140 de versete și prin asta sunt reflectate atât tipologia, cât și semnificația spirituală.

O parte din bolile menționate în textul scripturistic sunt regăsite și în cazuistica contemporană, dintre care amintim: *ciuma*: „Să nu pierim de ciumă sau de sabie” (Ieșirea 5, 3), *lepra*: „Aceasta este rânduiala pentru cel bolnav de lepră” (Levitic 14, 32), *frigurile*: „Voi trimite asupra voastră groaza, lingoarea și frigurile” (Levitic 26, 1), *râia*: „Te va lovi Domnul cu lepra Egiptului, cu trânji, cu râie și cu pecingine, de care să nu te poți vindeca” (Deuteronom 28, 27), *sterilitatea*: „Sarai însă era stearpă și nu naștea copii” (Facerea 11, 30), *orbirea*: „Să nu grăiești de rău pe surd și înaintea orbului să nu pui piedică” (Levitic 19, 14), *surditatea*: „Cine a dat omului gură și cine face pe om mut, sau surd, sau cu vedere, sau orb” (Ieșirea 4, 11), *gârbovirea*: „Iată o femeie care avea de optsprezece ani un duh de neputință și care era gârbovă” (Luca 13, 11), *nebunia*: „Ochii celui nebun se uită la capătul pământului” (Pilde 17, 24), *obezitatea*: „S-au făcut grași și cu pielea lucioasă și în rele au trecut orice măsură” (Ieremia 5, 28), *paralizia*: „A găsit pe un om, anume Enea, care de opt ani zăcea în pat, fiindcă era paralytic” (Fapte 9, 33).

Cauzele bolilor amintite în Vechiul și Noul Testament sunt diferite și ele se pot încadra în următoarele categorii: păcatele trupеști și sufletești: „Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău” (Ioan 5, 14); ca profilaxie a mândriei: „De aceea mă bucur în slăbiciuni, în defăimări, în nevoi, în prigoniri, în strâmtorări pentru Hristos, căci, când sunt slab, atunci sunt tare” (II Corinteni 12, 10); când se transmite o veste rea: „A fost luat chivotul legii Domnului, iar cei doi fii ai lui Eli, Ofni și Finees, au murit” (I Regi 4, 11); pentru a se arăta în urma vindecării lor minunile lui Dumnezeu: „Elisabeta, femeia lui, a zămislit și cinci luni s-a tăinuit pe sine, zicând: Că așa mi-a făcut mie Domnul în zilele în care a socotit să ridice dintre oameni ocară mea” (Luca 1, 24-25); ca prin tămăduirea lor să-L slăvim pe Dumnezeu: „A ieșit mortul, fiind legat la picioare și la mâini cu fâșii de pânză și fața lui era înfășurată cu mahramă. Iisus le-a zis: Dezlegați-l și lăsați-l să meargă. Deci mulți dintre iudeii care veniseră la Maria și văzuseră ce a făcut Iisus au crezut în El” (Ioan 11, 44-45); din cauza necredinței: „Dumnezeu a

risipit oasele celor ce plac oamenilor; rușinatu-s-au, că Dumnezeu i-a urgisit pe ei" (Psalm 52, 7); pentru cercetarea credinței: „Ia întinde mâna Ta și atinge-Te de tot ce este al lui, să vedem dacă nu Te va blestema în față!" (Iov 2, 11); ca semne ce prevestesc a doua venire: „Vor fi cutremure mari și, pe alocurea, foamete și ciumă și spaima și semne mari din cer vor fi" (Luca 21, 11); atunci când ne împărtășim cu nevrednicie: „Oricine va mânca pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, va fi vinovat față de trupul și sângele Domnului" (I Corinteni 11).

Boala este un fenomen complex, ea fiind de natură trupească și sufletească. Un trup suferind implică o alterare a puterilor fizice și necesită un ajutor din partea semenilor pentru a se manifesta în deplinătatea funcțiilor sale. Suferința sufletească apare atunci când omul se îndepărtează de Dumnezeu și începe să-și vicieze viața și pentru o restaurare sufletească trebuie ajutor divin în conlucrare cu voința omului. Astfel, există o „complementaritate între suferința trupului și a sufletului: unul suferă pentru sau/și din cauza celuilalt"⁸.

În fața unei afecțiuni sufletești sau trupești trebuie să ne gândim la mesajul pe care aceasta ni-l poate transmite, la faptul că nimic nu este întâmplător în viața omului și că tot ce se petrece în viața omului este cu știrea lui Dumnezeu: „La voi însă și perii capului sunt numărați" (Matei 10, 30). Această afecțiune trebuie privită ca o pedagogie divină, iar boala nu trebuie considerată doar o pedeapsă. Ea preînchipuie crucea vieții, care îl conduce pe bolnav spre introspecție, spre vindecare, spre mântuire în Împărăția Cerurilor.

Modul cum este privită și asumată suferința fizică și spirituală determină atitudini diferite ale celui aflat în cauză. Astfel, unii bolnavi se pot apropia mai mult de Dumnezeu, iar alții se pot îndepărta, devenind indiferenți din punct de vedere religios sau chiar să cadă în deznădejde, ceea ce poate provoca și moartea.

Sfântul Apostol Pavel îi încurajează pe cei aflați în suferință trupească spunându-le că astfel sunt izbăviți de păcate și că vor trăi nu după poftele trupești, ci după voia lui Dumnezeu: „Așadar,

⁸ Prof. dr. Pavel Chirilă, Pr. dr. Mihai Valică, *Spitalul creștin: introducere în medicina pastorală*, Editura Cristiana, București, 2008, p. 11.

fiindcă Hristos a păținit cu trupul, înarmați-vă și voi cu gândul acesta: că cine a suferit cu trupul a isprăvit cu păcatul, ca să nu mai trăiască timpul ce mai are de trăit în trup după poftele oamenilor, ci după voia lui Dumnezeu” (I Petru 4, 1-2).

Boala și suferința nu sunt veșnice, deoarece omul, prin Biserică, este într-o continuă pregătire spre Împărăția cea veșnică, unde se va șterge „orice lacrimă din ochii lor și moarte nu va mai fi; nici plângere nici strigăt, nici durere nu vor mai fi căci cele dintâi au trecut” (Apocalipsa 21, 4).

Parcurgând paginile Sfintei Scripturi, remarcăm faptul că viața și sănătatea sunt prezentate ca daruri ale lui Dumnezeu, care trebuie păstrate și cultivate, spre Slava lui și binele oamenilor. Atunci când apare o boală, ea trebuie îngrijită și tratată printr-o conlucrare a medicului cu preotul. O boală spirituală influențează și sănătatea trupească, așadar trebuie tratat omul bolnav în întregul său, trup și suflet. Astfel, „vindecarea sau terapia bolilor în viața și activitatea Bisericii este deodată necesitate practică și întărire a vieții spirituale, potrivit mesajului Evangheliei iubirii lui Hristos, care este în același timp Vindecător și Mântuitor (Isaia 53, 5; I Petru 2, 24)”⁹.

Vindecarea celui aflat în suferință sufletească sau trupească se realizează cu ajutorul lui Dumnezeu, „Cel ce vindecă toate bolile” (Psalm 102, 3) și „Cel ce vindecă pe cei zdrobiți cu inima și leagă rănilor lor” (Psalm 146, 3). Alături de ajutorul divin, bolnavul trebuie să fie ajutat și de semenii, conform textului biblic Matei 25, 31-40. Purtarea de grijă față de cel aflat în suferință este o condiție necesară pentru a fi socotit în rândul celor drepti la Judecata Finală și este foarte sugestiv reliefată și în Pilda samarineanului milostiv (Luca 10, 30-37). Îngrijirea bolnavilor scoate în evidență o trăire în deplină comuniune cu semenii și implică o cercetare de sine, raportând propriile valori la suferința celorlalți.

Tămăduirea celui aflat în suferință se realizează prin diferite mijloace menționate în Sfânta Scriptură: rugăciunea bolnavului: „În boala ta nu fi nebăgător de seamă, ci te roagă Domnului și El

⁹ † Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Responsabilitate și cooperare pentru o viață sănătoasă, în duhul dreptei credințe*, în vol. *Comuniune și înnoire misionară. Lucrarea bisericii în societate în anul 2013*, Editura Basilica, București, 2014, p. 214.

te va tămădui” (Sirah 38, 9; Luca 5, 12); rugăciunea dreptului: „Mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (Iacov 5, 16); oprirea de la săvârșirea păcatelor, pocăință: „Doamne, miluiește-mă; vindecă sufletul meu, că am greșit ție” (Psalm 40, 4); credință: „Îndrăznește, fiică, credința ta te-a mântuit. Și s-a tămăduit femeia din ceasul acela” (Matei 9, 22; Luca 7, 6-10); închinarea bolnavului: „Venind Iisus în casa lui Petru, a văzut pe soacra acestuia zăcând, prinsă de friguri” (Matei 8, 14; Marcu 5, 5); cuvânt: „Ci numai zi cu cuvântul și se va vindeca sluga mea” (Matei 8, 8); atingere: „Iisus S-a atins de ochii lor, și îndată au văzut și I-au urmat Lui” (Matei 20, 34; Fapte 3, 2-19; Marcu 3, 10), punerea mâinilor: „Punându-Și mâinile peste puțini bolnavi, i-a vindecat” (Marcu 6, 5); prin post și rugăciune: „Acest neam de demoni nu iese decât numai cu rugăciune și cu post” (Matei 17, 14-21); arătarea la preoți: „De va vedea preotul că leprosul s-a vindecat de boala leprei” (Levitic 14, 3); rugăciunile preoților: „Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn, în numele Domnului” (Iacov 5, 13-20).

Vindecările biblice sunt, în general, un act miraculos săvârșit de Dumnezeu, „căci El rănește și El leagă rana, El lovește și mâinile Lui tămăduiesc” (Iov 5, 18), mai presus de înțelegerea omenească însă sunt menționate și anumite cazuri de bolnavi care au fost tratați de medici. Astfel termenul „doctor” apare în doar 19 versete în Sfânta Scriptură și rolul lui era unul destul de important, deoarece trebuia să fie cinstit de comunitate, fiind trimisul lui Dumnezeu (Sirah 38, 1). Pe de altă parte, cel bolnav, care ajungea să fie tratat, era considerat pedepsit, deoarece a păcătuit împotriva Ziditorului (Sirah 38, 15).

Din perspectivă noutestamentară, rolul doctorului este unul secundar și apare în legătură cu neputința sa de a vindeca anumite boli incurabile: „Multe îndurase de la mulți doctori, cheltuindu-și toate ale sale, dar nefolosind nimic, ci mai mult mergând înspre rău” (Marcu 5, 26; Luca 8, 43). Adevăratul tămăduitor al sufletelor și al trupurilor este Hristos, care vindecă „toată boala și suferința în popor” (Matei 4, 23), care alungă demonii, cei ce provoacă suferința: „A tămăduit pe mulți care pătimeau de felurite boli și demoni mulți a alungat” (Marcu 1, 34), „A certat pe duhul cel necurat și a vindecat pe copil” (Luca 9, 42).

Starea de sănătate este un concept complex și trebuie definită în strânsă legătură cu structura dihotomică a omului, alcătuit din trup și suflet. Astfel, o sănătate sufletească implică și una trupească, deoarece: „trupul fără suflet mort este” (Iacov 2, 26). Sănătatea perfectă a fost cea din rai, când omul nu simțea nici o suferință, fiind în comuniune deplină cu Dumnezeu. La această stare este rechemat omul să ajungă printr-o conlucrare între voință, efortul propriu și harul lui Dumnezeu. Sufletul este cel care trebuie să conlucreze cu trupul pentru ca acesta să redevină „templu al Duhului Sfânt” (I Corinteni 6, 19). Trupul se poate vindeca sau nu, însă sufletul poate fi salvat și, astfel, sănătatea omului trebuie privită în primul rând ca o stare duhovnicească care tinde spre unirea cu Dumnezeu, spre „îndumnezeirea după har”¹⁰.

2. Suferință și tămăduire în scrierile Sfinților Părinți

Despre modul cum trebuie omul să se comporte în viață, *Didahia* ne învață să luăm aminte la cele două căi „a vieții și a morții (Ieremia 21, 8); și este mare deosebirea între cele două căi”¹¹. Calea vieții presupune respectarea Poruncilor și percepțelor evanghelice, iar calea morții implică săvârșirea păcatelor care conduc la suferință și, implicit, la moartea sufletească și trupească. Mesajul este unul simplu, direct și nu presupune o cale de mijloc, o altă alternativă. Este imperios necesar să alegem calea lui Dumnezeu și, prin credință statornică, să ajungem „desăvârșiți în timpul cel din urmă”¹², pentru a fi mântuiți.

Sfântul Clement Romanul, în *Epistola a II-a către Corinteni*, ne îndeamnă să săvârșim dreptatea pentru a nădăjdui în final la mântuirea noastră și să acceptăm cu credință anumite necazuri, care ar veni asupra noastră în vremurile de acum, pentru că vom culege „rodul nemuritor al învierii [...] într-un veac fără durere”¹³.

¹⁰ Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, EIBMBOR, București, 2002, p. 438.

¹¹ *Didahia*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere, note și indice de Pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1995, p. 26.

¹² *Ibidem*, p. 35.

¹³ Sfântul Clement Romanul, *Epistola a II-a către Corinteni*, p. 122.

În *Păstorul lui Herma* se vorbește despre bolile sufletești care pricinuiesc suferință omului: mânia, adulterul, beția, clevetirea, minciuna, lăcomia. Dintre toate acestea, tristețea face cel mai mult rău, deoarece „întristează Duhul cel Sfânt, săvârșește nelegiuire [...]; rugăciunea unui om trist nu are putere să se urce la jertfelnicul lui Dumnezeu”¹⁴. Pentru a fi vindecat de păcate și să biruiască împotriva diavolului, omul este chemat să se întoarcă la Domnul cu toată inima sa, să lucreze dreptatea și să slujească drept Domnului, „Cel ce poate să mântuie și să piardă”¹⁵.

Despre boala trupului, Sfântul Vasile cel Mare spune că nu este creată de Dumnezeu, ci omul, prin păcate, și-a atras această stare. Suferința îl ajută pe om să se smerească, să-și recapete starea primordială de nepătimire, starea naturală paradisiacă: „E o nebunie să crezi că Dumnezeu este autorul tuturor relelor noastre; această blasfemie nimicește bunătatea lui Dumnezeu [...]. Dumnezeu a făcut trupul, nu boala; a făcut sufletul, nu păcatul”¹⁶.

Sfântul Ioan Gură de Aur spune că atunci când privim la fragilitatea sănătății omului trebuie să conștientizăm că aceasta este „nu spre defăimarea firii, ci spre înfrânarea mândriei”¹⁷, iar calitatea trupului „nu o dă grosimea și sănătatea lui, ci suferirea a felurite chinuri”¹⁸.

Învățătura ortodoxă despre boală și suferință precizează că la baza tuturor vicisitudinilor vieții umane stă păcatul originar, deoarece prin acesta au intrat slăbiciunile în om. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur menționează că pentru a întoarce omul de la păcate, Dumnezeu „încearcă și mustră în felurite chipuri, pe unii îi încearcă cu o boală îndelungată”¹⁹.

¹⁴ *Herma*, în *Scrierile Părinților Apostolici...*, p. 314.

¹⁵ *Ibidem*, p. 322.

¹⁶ Sf. Vasile cel Mare, *Dumnezeu nu este pricinuitoarea tuturor relelor*, 2, P.G. XXXI, col. 332B, 334B, *apud* Pr. dr. Liviu Petcu, *Suferința și creșterea spirituală*, Editura Fundației Academice „Axis”, Iași, 2012, p. 19.

¹⁷ Sf. Ioan Gură de Aur, *Puțul*, traducere de Sf. Grigorie Dascălul (1833), Editura Anastasia, București, 2001, p. 512.

¹⁸ *Ibidem*, p. 644.

¹⁹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre neazuri și biruirea tristeții (I)*, p. 142, *apud* Pr. prof. Ioan C. Teșu, *Necazurile și încercările, căi spre mântuire. Accente hrisostomice*, în „Analele Științifice ale Universității «Al. I. Cuza» Iași”, tomul XII, 2007.

Păcatele săvârșite de om sunt corespunzătoare celor opt patimi capitale definite pentru prima dată de Evagrie Ponticul, care le menționează ca fiind gânduri pătimase: „lăcomia (pântecelui), curvia, iubirea de arginți, întristarea, mânia, lăncezeala, slava deșartă, trufia. Faptul că toate aceste gânduri ne tulbură sau nu sufletul, nu ține de noi; dar că ele apar mai devreme sau mai târziu, sau că stârnesc patimile sau nu le stârnesc – iată ce ține de noi”²⁰. Gândurile sunt de neoprit, spun Sfinții Părinți, precum vântul, dar modul cum ne raportăm noi la ele depinde de voința proprie, dacă le acceptăm sau printr-o stare de trezvie continuă le îndepărtăm, pentru a nu produce în final fapte reprobabile.

Despre condiția omului căzut în păcate ne vorbește și Sfântul Grigorie de Nyssa care precizează că, odată cu alungarea protopărinților din rai, aceștia au primit „tunici de piele”. Aceste haine de piele reprezintă faptul că omul, care a fost dezbrăcat de veșmântul haric din Eden, primit la creație, devine predispus la păcate, ce provoacă suferință și moarte. Natura decăzută „cuprinde în sine două realități: pe de o parte, poartă trăsăturile frumuseții lui Dumnezeu în adâncul de taină al sufletului, în însuși chipul lui din ființa umană, iar, pe de altă parte, prin iraționalitatea pornirii păcătoase și pătimase pe care le-a provocat și le actualizează prin păcat, ea poartă chipul animalelor”²¹. Astfel, omul prin efortul propriu poate să-și reprime pornirile păcătoase și cu ajutorul lui Dumnezeu să-și înduhovnicească viața sau poate să dea curs instinctelor sale primare și să se asemene cu animalele, fapt ce îi va provoca boală și moarte.

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că „Dumnezeu, Care a zidit firea omenească, nu a creat împreună cu ea nici plăcerea, nici durerea din simțire (simțuri), ci a dat minții ei o anumită capacitate de plăcere, prin care să se poată bucura în chip tainic de El. Această capacitate (care este dorința naturală a minții după Dumnezeu) lipind-o primul om de simțire îndată ce a fost creat, și-a văzut plăcerea mișcându-se potrivit firii, spre lucrurile sensibile, prin mijlocirea simțurilor. Dar Cel care se îngrijește de

²⁰ Evagrie Ponticul, *Scrieri alese*, traducere și note de Radu Duma, Editura Herald, București, 2000, p. 29.

²¹ Pr. prof. dr. Vasile Răducă, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa. Căderea în păcat și restaurarea omului*, EIBMBOR, București, 1996, p. 225.

mântuirea noastră a înfipt în mod providențial în această plăcere, ca pe un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a sădit în chip înțelept în firea trupului legea morții, ca să limiteze nebunia minții, care-și mișcă, potrivit firii, dorința spre lucruri sensibile. Astfel, datorită plăcerii potrivnice rațiunii care a pătruns în fire, a pătruns ca un antidot și durerea conformă cu rațiunea”²².

În *Ambigua*, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne arată că sunt trei moduri prin care se tămăduiesc pedagogic patimile noastre: „prin schimbarea în rău a trupului suntem pedepsiți pentru păcate mai vechi, a căror amintire poate nu o mai avem sau, avându-o, nu vrem să punem în îndreptarea noastră un efort egal cu greșelile săvârșite; prin această schimbare ne vindecăm de slăbiciuni prezente și ne ferim de greșeli viitoare; prin suportarea unor necazuri, un om oarecare este dat altora ca pildă de răbdare”²³. În aceste moduri, trupul se întărește duhovnicește, se despătumește, ajungând la o stare de înălțare spirituală care îl conduce spre mântuire.

Sfântul Grigore Palama afirmă că „Dumnezeu n-a creat moartea, nici bolile, nici infirmitățile [...], n-a creat nici moartea sufletului, nici moartea trupului, El nu este autorul bolilor trupești”²⁴. De la creare și până la căderea în păcat, omul nu era muritor și, dacă păzea porunca divină și rămânea în virtute, ar fi avut în rai o viață fără suferință, fără durere, fără boală și ar fi așteptat nemurirea lui în ceruri.

Atunci când un ucenic al Sfântului Varsanufie îl roagă să-l pomenească pentru a se vindeca de o anumită boală, Cuviosul Părinte îi recomandă să poarte cu bucurie acest necaz, deoarece „Dumnezeu ceartă pe cel pe care îl iubește” (Evrei 12, 6), căci „Certând m-a certat Domnul, dar morții nu m-a dat” (Psalm 117, 18). Boala este privită ca o ceartă spre îndreptare: „Boala ți s-a trimis

²² Sf. Maxim Mărturisitorul, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care ne arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. III, traducere, introduceri și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1999, „Întrebarea 61”, p. 310.

²³ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, traducere și aparat critic de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 2006, pp. 152-153, n. 7.

²⁴ Sf. Grigorie Palama, *Omilii XXXI, apud Jean-Claude Larchet, Teologia bolii*, traducere de Pr. prof. dr. Vasile Mihoc, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 1997, p. 16.

ca unei slugi rele. Dacă însă îți este greu să primești certarea, încetează să mai fii rău. Iar dacă ești rău, primește certarea. Dar dacă te bucuri de certare, nu ești rău. Iar cel ce nu e rău e iubit. Ia seama deci cu adevărat cum ești și alege-ți ție una din cele spuse”²⁵. În funcție de perspectiva pe care o avem asupra încercărilor, dacă ne bucurăm sau ne supărăm, noi suntem priviți de Dumnezeu ca fiind buni sau răi. Bunătatea sufletească conduce la o acceptare a suferinței și la o dragoste filială față de „Dumnezeu care este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el” (I Ioan 4,16).

În secolul al XIX-lea, Sfântul Teofan Zăvorâtul, într-o scrisoare adresată unei persoane bolnave care îi cerea sfat și mângâiere pentru suferința sa, spunea că bolile sunt de la Dumnezeu spre mântuirea noastră. Pentru a fi mai precis, el prezintă diferite cauze care ar fi putut determina apariția bolii: „Dumnezeu trimite boala uneori ca pe o pedeapsă, ca pe un canon, alteori spre învățare de minte, ca omul să își vină în fire, alteori ca să îl izbăvească de un necaz ce ar cădea asupra lui de ar fi sănătos, alteori ca omul să vădească răbdare și prin aceasta mai mare răsplată să merite, iar alteori să se curățească de vreo patimă, ca și din alte pricini”²⁶. În *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, Sfântul Teofan reia cuvintele Sfântului Maxim Mărturisitorul din *Capete despre dragoste*, care menționează cinci motive principale pentru care Dumnezeu îngăduie necazurile, smintelile și ispitele: „1. ca, fiind luptați și luptându-ne, să ne desprindem în a deosebi binele de rău; 2. ca, prin osteneala dobândită în luptă, fapta bună să fie mai statornică și mai neclintită; 3. ca, sporind în virtute să nu ne înălțăm, ci să ne întărim în smerenie; 4. ca, prin răbdarea și osteneala în luptă, să ne învrednicim de mai mare răsplată; 5. ca, după ce am ajuns la nepătimire, să nu uităm de neputința noastră și de puterea care ne-a ajutat”²⁷.

²⁵ Sf. Varsanufie, *Scrisori duhovnicești*, 148, traducere, introducere și note de Pr. prof. dr. D. Stăniloae, în col. *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care ne arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. XI, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1990, p. 189.

²⁶ Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Boala și Moartea - lămuriri, sfaturi, mângâieri*, traducere de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, Editura Sofia, București, 2007, p. 25.

²⁷ Idem, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, traducere de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, Editura Anestis, București, 2005, p. 144.

În secolul trecut, Sfântul Paisie Aghioritul îndemna să facem rugăciune stăruitoare atunci când suntem bolnavi. El preciza că trebuie mai întâi să ne rugăm și „să ne încredințăm lui Dumnezeu și apoi omului, medicului [...]”; înainte de a ne încredința medicilor, să premerge rugăciunea, privegherea, ca să ajute Dumnezeu și să-i lumineze pe medici²⁸. Boala trebuie privită și ca un prilej de întărire în credință și de purificare spirituală și să o acceptăm și „să iubim puțin și durerea. Boala este o mare binecuvântare pentru om. Când omul conștientizează aceasta, o primește cu bucurie și cântă cu bucurie: *Binecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea* (Psalm 33, 2)”²⁹. Cu o lună înainte de a pleca la Domnul, pe când era foarte bolnav la pat, Sfântul Paisie avea bucuria să cânte, să-și aline, astfel, suferința și să-i mulțumească Bunului Dumnezeu pentru toate cele dăruite: „În boală, psalmodia este un medicament. Și grav bolnav să fie cineva și să sufere mult, când aude o psalmodie, îl mai lasă puțin durerea”³⁰.

Pentru a reuși să trecem prin încercările grele și îndelungate, Sfântul Paisie ne îndeamnă să folosim „răbdarea, care este leacul cel mai puternic, ea clarifică multe și rezolvă lucrurile dumnezeiești”³¹. Atunci când nu găsim rezolvare la problemele vieții, prin răbdare și rugăciune, Dumnezeu ne dă cea mai bună soluție. Viața noastră este o asceză continuă. Omul care trece prin încercări și rabdă fără să cârtească este bineplăcut lui Dumnezeu, după cum ne spune Sfântul Apostol Iacov: „Fericit bărbatul care rabdă ispita” (Iacov 1, 12). Sunt oameni care prin răbdarea suferințelor, din cauza unor boli incurabile, sunt precum mucenicii și vor avea răsplată: „Atunci când Hristos vede că cineva poate suporta o boală grea, i-o dă, astfel încât prin puțină suferință din această viață pământească să primească răsplată multă în cea cerească și veșnică”³².

²⁸ Cuv. Paisie Aghioritul, *Despre Rugăciune*, traducere de Ieroschimonaș Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2013, p. 118.

²⁹ *Ibidem*, p. 119.

³⁰ *Ibidem*, p. 120.

³¹ Idem, *Patimi și Virtuți*, traducere de Ieroschimonaș Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2007, p. 290.

³² Idem, *Viața de familie*, traducere de Ieroschimonaș Ștefan Nuțescu, Editura Evanghelismos, București, 2003, p. 227.

Bolile îi ajută pe oameni să-și ispășească păcatele și pot fi o binefacere, deoarece cu cât omul este mai mult suferind cu atât mai mult îi va fi răsplătită răbdarea. Sufletul omul este ca un metal prețios, care se purifică în focul bolilor și al suferințelor, precum Domnul îi spune Sfântului Apostol Pavel: „Puterea mea se desăvârșește în slăbiciune” (II Corinteni 12, 9).

Părinții răsăriteni au păstrat o viziune echilibrată, potrivit căreia voința omului, care nu este deplin coruptă, este chemată la o conlucrare (sinergie) cu harul dumnezeiesc. Creștinul are datoria de a lucra la mântuirea sa, printr-o asceză bine chibzuită, drept rânduială de viață, care duce la un progres duhovnicesc. Această asceză „a fost elaborată de-a lungul generațiilor de monahi și este definită ca „artă a artelor și știință a științelor”, roadele ei fiind însă întotdeauna socotite drept „daruri ale harului dumnezeiesc”³³.

Concluzii

Ca o sinteză a scrierilor Sfinților Părinți, putem menționa faptul că bolile au cauze personale, care țin de păcatele fiecărei persoane în parte, dar au și alte cauze, care țin de păcatul strămoșesc și de voința divină extrinsecă. Astfel „pe fondul unei vulnerabilități îndepărtate, reprezentată de păcatul strămoșesc, se suprapun componentele genetice, reprezentate de bolile și păcatele arborelui genealogic și, în mod covârșitor, excesele sau faptele rele personale, conducând spre o multitudine de dureri, boli și suferințe trupești și sufletești, toate culminând în moarte”³⁴.

Sfinții Părinți spun că boala are un rol terapeutic, de îndreptare a omului suferind. Prin boală, de fapt, noi ne restabilim legătura cu divinitatea prin accentuarea stărilor sufletești, duhovnicești și ne detașăm de stările trupești, atavice. În interiorul ființei umane se duce o continuă luptă, în care sufletul tinde spre nemurire, spre Dumnezeu, Creatorul Său, iar trupul are o predispoziție spre partea materială, care este vremelnică. Destinul omului este de a conștientiza această luptă, pentru a-și ridica trupul din starea sa fizică, materială, prin har divin, la o stare nemuritoare de nestricăciune.

³³ Jean-Claude Larchet, *Creștinul în fața bolii, suferinței și morții*, traducere de Marinela Bojin, Editura Sofia, București, 2004, p. 149.

³⁴ Pr. prof. dr. Ioan C. Teșu, *Bolile – „Divina filozofie”...*, p. 17.

Boala și suferința sunt realități inevitabile ale vieții noastre. Oricât am încerca să le evităm, oricât ne-am strădui să ne păstrăm sănătatea, totuși la un moment dat al vieții noastre ne vom îmbolnăvi, ne vom afla și noi pe acest pat al durerii. Toți, fără nici o deosebire, trecem prin această „probă de foc” care este boala. Dacă Dumnezeu îngăduie această suferință în viața noastră o face cu o pedagogie divină. Durerea trupească are scopul de a ne apropia de Hristos. Nu trebuie să fim dezamăgiți dacă Hristos ne refuză ceea ce Îi cerem și ne dă altceva mult mai important – mântuirea noastră sufletească. Sănătatea sufletească este infinit mai scumpă și mai importantă decât cea trupească.

O boală grea și istovitoare ne ajută să ne smerim și, totodată, ne determină să ne gândim la Dumnezeu, să ne spovedim păcatele, să cerem dumnezeiasca milă și să ne apropiem „cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste” de Sfânta Euharistie. Și atunci, sufletul nostru se va ușura de păcate, de boli și de suferințe și va reînvia împreună cu Hristos, Care îl va restaura după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Este mult mai bine plăcut în fața lui Dumnezeu ca în viața aceasta pământească, trecătoare, să fii bolnav cu trupul, dar sănătos cu sufletul. Esențial pentru om, în general, și pentru cel bolnav, în special, este ca el să obțină trezvia lăuntrică, păzirea minții și curăția inimii, singurele mijloace de a ne întoarce la harul desăvârșit al Duhului ce ne-a fost dat la început prin Sfânta Taină a Botezului.

Mântuitorul nostru Iisus Hristos ne învață că „strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață, și puțini sunt cei care o află” (Matei 7, 14). Astfel, El ne arată că pentru a avea o viață desăvârșită, conform percepțelor sale evanghelice, vom avea și necazuri și suferințe în timpul vieții noastre pământești (Ioan 16, 33), dar prin răbdare și nădejde vom afla odihna cea veșnică în Împărăția lui Dumnezeu. Atunci când omul se naște, trebuie să realizeze că va trece în viața sa și prin necazuri și suferințe și că acestea sunt o cale spre pocăință, îndreptare și desăvârșire. Odată cu această înțelegere duhovnicească a vieții pământești, suferința și durerea sunt nu numai suportabile, ci și folositoare.

STUDIA THEOLOGICA DOCTORALIA

EDUCAȚIA VÂRSTELOR ȘI
VÂRSTELE EDUCAȚIEI

editura
doxologia

VIII

STUDIA THEOLOGICA DOCTORALIA

VIII

EDUCAȚIA VÂRSTELOR ȘI VÂRSTELE EDUCAȚIEI

Volum coordonat de:
Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA

Volum rezultat în urma desfășurării Simpozionului Internațional „Studia Theologica Doctoralia”, ediția a VIII-a, organizat de către Școala Doctorală a Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, în parteneriat cu Facultatea de Teologie Romano-Catolică din cadrul Universității „Karl Franzens” din Graz, Austria.

Iași
11-12 mai 2016

Doxologia
Iași, 2016

CUPRINS

Cuvânt înainte	9
Univ. Prof. Dr. Phil. Dr. Theol. Pablo ARGÁRATE Reading the Fathers in the Way to the Una Sancta. Patristic and Ecumenical Studies in Central and Eastern Europe	11
Prof. Dr. Pr. Viorel SAVA The Relation Between the Doctrine and Prayer as Reflected in the Sacraments Ritual.....	22
Prof. Dr. Pr. Vasile NECHITA Libertatea umană - o abordare interreligioasă și intercreștină	44
Fr. PhD Georgi PORPHYRIOS Τὸ Χριστολογικὸ δόγμα καὶ οἱ ἐπιπτώσεις του κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Παλαμά.....	59
Prof. Dr. Pr. Marian VÎLCIU Priesthood and the Image of the Priest in the Work of Father Professor Dr. Ene Braniște.....	73
Lect. Dr. Pr. Nicușor BELDIMAN Missionary Aspects in the Work of 20th-century Wallachian Preachers.....	85
Rev. Assist. PhD. Cosmin SANTI The Transformation of the Bodies at the General Resurrection, According to the Revelation and the Orthodox Liturgical Tradition.....	105
Drd. Bogdan-Ioan ANISTOROAEI Ernest Bernea – premise pentru o poetică a simplității	119
Drd. Bogdan-Vlăduț BRÎNZĂ Importanța familiei pentru educația morală a copiilor	127
Drd. Bogdan-Nicolae CĂPĂȚĂNĂ Importanța Cărții Psalmilor în educația religioasă.....	139

Pr. Constantin-Adrian CHELARU	
De la Athymia la Euthymia sau Valorizarea suferinței reflectată în Scrisorile din Exil, „către Olimpiada și cei rămași credincioși”, ale Sfântului Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului.....	157
Protos. Drd. Hrisostom (Livi) CIUCIU	
Pentru o metodă exegetică ortodoxă: analiza termenului μορφή (Flp. 2, 6 și Flp. 2, 7)	169
Drd. Lucian Nicodim CODREANU	
Noțiunea de kenoză în gândirea metafizică postmodernă și oportunitatea unei abordări kenotice a misiunii creștine.....	187
Pr. Drd. Bogdan FLOREA	
O interpretare existențial-dinamică a credinței și folosirea ei în educația religioasă	196
Fr. Assos. Prof. Phd. Ștefan FLOREA	
The Saint and the Genius	215
Drd. Vasile-Lucian V. GOLDAN	
Aspecte misionare cuprinse în opera Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul	231
Drd. Archim. Nichifor (Nicolae) HORIA	
Distincția dintre boala psihică și formele de posedare demonică	243
Pr. Drd. Mihai-Daniel ISAI	
Dimensiunea ontologică a antropologiei Părintelui Dumintru Stăniloae	263
Drd. Mihai Adrian IIANU	
Reforma liturgică a patriarhului Nikon al Rusiei în lumina unor noi studii teologice	280
Pr. Drd. Ciprian JOIȚA	
Vârstele vieții spirituale în Cateheza Sfântului Simeon Noul Teolog	295

Drd. Andrei-Ionuț LEFTER	
Bine și bine comun în Teologia Morală	314
Drd. Claudiu LEFTER	
Educația virtuții în Hristos la Părintele Dumitru Stăniloae	331
Prof. Drd. Ana-Maria LINGURAR (căs. BODAI)	
שמע בני מוסר אביך Šema beni musar abik	
Ascultă, fiule, învățătura tatălui tău (Pilde 1, 8)	350
Pr. Drd. Cristin Ioan LOGHIN	
Sfântul Împărat Constantin Cel Mare – al treisprezecelea apostol al Mântuitorului Hristos	366
Pr. Drd. Cezar LOGIN	
Sistemul lecturilor biblice și patristice în perioada de pregătire pentru praznicul Nașterii Domnului	383
Pr. Drd. Florentin-Eugen LUPAȘCU	
Fertilizarea in vitro: o provocare actuală pentru educația creștină a tinerilor	392
Pr. Drd. Marius-Nicolae MAGHERCA	
Valențele disciplinării în cartea profetului Ieremia	411
Drd. Ilche MICEVSKI-IGNAT	
Cunoașterea lui Dumnezeu prin Persoana Mântuitorului Iisus Hristos în gândirea Sfântului Iustin Popovici	428
Pr. Drd. Marius OBREJA	
Sfântul Porfirie Kavsocalivitul – pedagog către Hristos	443
Drd. Ioan-Lucian RADU	
„Divorțul” lui Dumnezeu la Osea 2, 4	456
Drd. Mihai-Filaret RUSCAN	
Autoritatea morală și rolul ei în educație	465

SFÂNTUL PORFIRIE KAVSOCALIVITUL – PEDAGOG CĂTRE HRISTOS

Marius OBREJA

Pr. Drd.

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, ROMÂNIA

Abstract:

Saint Porphyrios (Bairaktaris) the Kapsokalyvite (7 February 1906 – 2 December 1991) was a living example for young contemporary society which are in a deep search for life meaning. Elder Porphyrios through discernment and love demonstrated a pedagogical tact which attracted many young people to Christ and to His Gospel message. He spiritual guide his sons appreciating their personality, cherished every soul as unique before God and had respect for free will. Living in a space of wonder, confessor Porphyrios transmitted the Spirit of Christ those who sought answers to the current problems through a perfect humility and obedience to God and neighbor in distress.

Keywords: *Saint Porphyrios the Kapsokalyvite, education, young people, family*

Una dintre figurile emblematice printre duhovnicii contemporani ai Bisericii Ortodoxe este considerat a fi și Sfântul Porfirie Kavsocalivitul (Bairaktari), care a fost de curând canonizat de Biserica Ortodoxă Greacă și recunoscut de Patriarhia Ecumenică de Constantinopol.

Încă din fragedă pruncie a simțit chemarea către slujirea lui Dumnezeu și la vârsta de doisprezece ani a plecat la Muntele Athos, unde s-a nevoit aproape șapte ani. În această perioadă s-a remarcat prin râvna sa pentru cele înalte și a fost binecuvântat de Dumnezeu cu multe daruri duhovnicești. Din cauza unei boli severe este nevoit să părăsească „Grădina Maicii Domnului” și se întoarce pe meleagurile natale, în insula Evvia. Fiind apreciat pentru calitățile sale deosebite, episcopul locului îl hirotonește în treapta preoției la numai douăzeci de ani. Până în anul 1940 slujește în Evvia și apoi este transferat ca preot paroh la Biserica Sfântul Gherasim din centrul Atenei. Aici a fost duhovnic pentru miile de credincioși care s-au împărtășit de harismele sale timp de 33 de ani, când a ieșit la pensie.

Ultimii ani ai vieții i-a petrecut spovedind în vechea bisericuță din pustie a Sfântului Nicolae din Kallisia, apoi s-a mutat la Milesi, unde a ctitorit

Mănăstirea Schimbarea la Față a Mântuitorului. Simțind că i se apropie plecarea din această lume, se retrage în Muntele Athos, la Chilia Sfântului Gheorghe din Kavsoalivia, unde, în smerenie și singurătate, se mută la ceruri în data de 2 decembrie 1991.

Personalitatea marcantă a „Bătrânului Porfirie” – „Bunicuțul”, cum îl numeau fiii săi duhovnicești, a fost recunoscută în întreaga Grecie, nu doar în jurul Atenei. Prin smerenie și bunătate atrăgea mulți credincioși, și în mod special tineri care îi cereau sfaturi și care își schimbau complet viața după ce simțeau prezența harică a Sfântului.

Printr-o morală ascetică și gândire isihastă a părinților filocalici, Sfântul Porfirie continuă tradiția ortodoxă a paternității duhovnicești și reușește printr-o lucrare pedagogică și călăuzitoare să atragă generația tânără spre mesajul evanghelic al Mântuitorului Hristos. Sinergia dintre efortul ascetic personal și harul divin a făcut din persoana Părintelui Porfirie un profund iubitor de oameni și un smerit rugător pentru problemele și necazurile lor.

Unul dintre darurile cele mai apreciate și recunoscute a fost darul străvederii (văzător cu duhul), pe care îl folosea cu smerenie și înțelepciune pentru a ajuta semenii să se ridice din patimi, spre a se înduhovnici și a se apropia de Hristos și de Biserica Sa. Printr-o pedagogie a iubirii și a iertării, „Bunicuțul” reușea să readucă în sufletele oamenilor sensul adevărat al vieții: întoarcerea la Hristos, care este „Lumina lumii” (In 8, 12) și „Calea, Adevărul și Viața” (In 14, 6).

În lumea contemporană secularizată, generațiile tinere sunt în căutare de modele și sfinții contemporani constituie un reper demn de urmat în acest sens. Pentru cei singuri și deprimați, pentru cei care alunecă încet în capcana drogurilor sau a falselor „fericiri trupești”, Sfinții Părinți sunt singura speranță de renaștere spre o stare duhovnicească sufletească și trupească. Deși sunt smeriți și nevăzuți de lume, acești sfinți reprezintă: „transcendentul, catafaza și măreția lumii”¹, după cum ne luminează și Sfântul Apostol Pavel: „Dumnezeu Și-a ales pe cele bune ale lumii, ca să rușineze pe cei înțelepți. Dumnezeu Și-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să rușineze pe cele tari.” (1 Cor. 1, 27).

„Bătrânul Porfirie” s-a remarcat ca fiind un profund cunoscător al problemelor contemporane ale societății, și mai ales ale tinerilor, și prin învățăturile sale a dezvoltat o adevărată artă a pedagogiei, o educație în spirit creștin. Printr-un discernământ providențial, el îndruma sufletele copiilor, adolescenților și tinerilor în mod special, folosind o pedagogie diferențiată în

¹ Gheorghios S. KROUSTALAKIS, *Bătrânul Porfirie – părinte duhovnicesc și pedagog*, traducere din limba greacă de Cristina BĂCANU, Editura Buna Vestire, Bacău, 2002, p. 19.

funcție de fiecare persoană în parte, în funcție de diferiți factori determinanți, așa-numita *educație transpersonală*², cum este denumită în termenii actuali de specialitate. O altă metodă de terapie sufletească folosită de „Bunicuțul” era și *terapia familială*, prin care se încerca implicarea întregii familii pentru recuperarea celui aflat în suferință. Ca o încununare a celor două metode, Sfântul Porfirie recomanda *educarea copiilor prin conlucrare cu harul divin*, metodă ce presupunea participarea activă a persoanelor la viața Bisericii și la Sfintele Taine.

Educația transpersonală

Sfântul Porfirie poate fi comparat cu un adevărat profesor de pedagogie deoarece, pornind de la conceptele de educație ale Părinților Capadocieni, el dezvoltă o întreagă teorie până la conceptele moderne adaptate fiecărei persoane, privită în toată complexitatea ei. Principiile sale pedagogice erau insuflate de Duhul Sfânt și sunt modele demne de urmat pentru orice persoană din societatea contemporană care desfășoară o activitate de diagnosticare și tratament pentru semenii aflați în suferință.

Odată cu dezvoltarea intelectuală a omului și cu amplificarea mijloacelor de informare, educația modernă tinde spre una transpersonală, care „încurajează educatul să devină autonom, să problematizeze, să se abată de la autoritatea «programei analitice», să pună întrebări prohibite, să sondeze profunzimi, să caute sensuri”³. În acest context social, Părintele Porfirie pune accent pe valoarea fiecărei persoane, ca fiind unică în fața lui Dumnezeu, și de aceea îi respecta particularitățile și încerca pentru aceeași problemă să găsească soluții diferite pentru fiecare suflet în parte.

Pornea de la o problemă concretă care îl preocupa pe cel cu care discuta, adică de la punctul exterior de plecare al temei. Înainta însă și ajungea la fundamentul cauzal, la cauzele reale ale comportamentului, încercând să diagnosticheze bunăvoința și dispoziția omului spre pocăință⁴.

Tinerii care stăteau de vorbă cu Sfântul Porfirie erau impresionați de simplitatea sa și de puterea de a analiza cauzele profunde și îl caracterizau în diferite moduri: „Se exprimau în limbajul lor modern, când vorbeau de darul Părintelui. Un tânăr ieșind din chilia Părintelui le-a spus prietenilor săi:

² Constantin CUCOȘ, *Pedagogie*, ediția a II-a, Editura Polirom, Iași, 2006, p. 51.

³ *Ibidem*, p. 52.

⁴ Monahul Patapios KAVSOKALIVITUL, *Sfântul Cuvios Porfirie Kavsocalivitul. Sfîntenia în secolul al XXI-lea*, traducere din neogreacă de Florin T. TOMOIOAGĂ, Editura Doxologia, Iași, 2015, p. 58.

M-a analizat, m-a disecat, m-a făcut bucați. Un altul, ce se ocupa cu psihologia a spus: Am pățit ce n-am pățit în viața mea. Mi-a descoperit toate tainele conștientului și subconștientului meu. Un al treilea, fizician și matematician, destul de sceptic, a zis: Fără îndoială este un caz⁵.

Atitudinea față de persoanele care îl vizitau nu era una severă sau autoritară ca să devină dependenți de persoana sa, dar nici timidă și umilă, pentru a nu provoca nesiguranță și neliniște. El urmărea prin discreție și înțelepciune să refacă legătura sufletească între oameni și Hristos, să-l readucă pe cel rătăcit, prin metode diferite, la starea harică pierdută.

Pentru a îndepărta tinerii de patima fumatului folosea strategii adaptate la personalitatea fiecăruia. Pe unii îi certa și le spunea să arunce imediat țigara: „Mă voi ruga pentru tine, iar tu nu vei mai fuma de acum încolo. Aruncă imediat pe fereastră pachetul de țigări pe care îl ai la tine”⁶. Pe alții îi sfătuia să se lase treptat, pentru a se readapta încet organismul: „Nu poți să renunți deodată la fumat, dintr-o clipă în alta. Trebuie să micșorezi numărul de țigări cu una la fiecare trei zile”⁷. Persoanelor care erau obișnuite cu practicarea rugăciunii le recomanda ca de fiecare dată când doreau să fumeze să spună: „Doamne, miluiește-mă”. El spunea:

Rugăciunea către Hristos este soluția la orice și la fiecare din problemele noastre. Nu vezi că până și acest papagal, această frumoasă pasăre, pe care o țin aici în camera mea, a învățat să spună: „Doamne, miluiește-mă”?⁸.

Atitudinea „Bunicului” față de preocupările tinerilor era una îngăduitoare și prin sfaturile sale reușea, cu mult tact pedagogic, să-i facă să înțeleagă ceea ce este util și ziditor pentru suflet. Atunci când era întrebat despre frecventarea spectacolelor de teatru sau vizionarea de filme la cinematograful, el recomanda atenție și responsabilitate: „Dacă-ți place, du-te, nu-i nimic rău în asta. Important este să nu mergi cu scopul de a vedea vreo priveliște care să-ți satisfacă poftele trupești”⁹. Despre influența televizorului asupra tinerilor recomanda părinților prudență și urmărirea atentă a tipurilor de emisiuni vizionate de copiii lor: „Într-un program să vezi la ce emisiuni se pot uita, ce anume se cuvine sau nu se cuvine ca ei să urmărească”¹⁰.

⁵ Konstantinos YANNITSIOTIS, *Lângă Părintele Porfirie*, traducere din limba greacă de Cristina BĂCANU, Editura Buna Vestire, Bacău, 1999, p. 72.

⁶ Klitos IOANNIDIS, *Părintele Porfirie. Mărturii și experiențe*, traducere din limba greacă de Ilina D. PETRIȘOR, Editura Buna Vestire, Bacău, 2005, p. 380.

⁷ *Ibidem*, p. 381.

⁸ *Ibidem*, p. 387.

⁹ *Părintele Porfirie. Antologie de sfaturi și îndrumări*, traducere din limba greacă de Prof. Drd. Sorina MUNTEANU, Editura Buna Vestire, Bacău, 2007, p. 192.

¹⁰ *Ibidem*.

Scopul final al tuturor activităților tinerilor era cultivarea sufletului și apropierea de Dumnezeu. El considera că prioritară era lecturarea cărților duhovnicești și mai ales „citirea Sfintei Scripturi și Viețile Sfinților, pentru a ne apropia de Înțelepciunea lui Dumnezeu”¹¹. „Bătrânul” Porfirie recomanda și cunoașterea științifică modernă prin citirea diferitor cărți din toate ramurile științei, el însuși obișnuind să citească cărți de medicină, fizică, astronomie, fiind un autodidact în multe domenii de specialitate.

În privința alegerii unei direcții în viață – spre viața de familie sau spre viața de mănăstire – tinerii erau îndrumați de Părintele să se roage lui Dumnezeu pentru a afla ceea ce este mai potrivit pentru fiecare. Aceste gânduri nu trebuie să fie obsesive pentru tinerii aflați în această dilema ci primordial, trebuie să fie iubirea față de Hristos, Care ne iubește pe toți și ne respectă alegerea, indiferent care este ea:

Toate sunt ale lui Hristos – prezentul, trecutul, viitorul. Purtarea Lui de grijă se vedește până la cel mai mic detaliu al existenței noastre. Poți să întemeiezi o familie, după cum foarte bine poți să devii monah¹².

Unui tânăr care dorea să meargă la mănăstire Părintele, „văzând” că nu i se potrivea caracterului său această vocație, i-a sugerat să lupte creștinește cu ispitele din lume, chiar dacă se poate întâmpla să eșueze: „Este de preferat să eșuezi mai degrabă ca mirean, decât ca monah”¹³.

Pentru întemeierea unei familii, tinerii ar trebui să realizeze că uneori comportamentul lor este cel care face să îndepărteze persoanele să se atașeze de ei sau anturajul este inadecvat și astfel pot rămâne singuri toată viața. Sfântul Porfirie recomanda pretendenților la casătorie să nu caute în mod deosebit persoana cu care își va uni sufletul toată viața, ci să aștepte să apară și prin rugăciune să i se descopere acest lucru. În privința relației de iubire, Părintele povățuia să iubim fără să așteptăm sau să cerem iubirea celorlalți: „Dacă îi iubim noi primii, cândva vor răspunde și ei iubirii noastre”¹⁴.

Pentru a exemplifica această iubire necondiționată, „Bătrânul” spunea că iubirea pentru dușmani este mai curată și iubirea lui Hristos trebuie să se vadă peste tot, chiar și atunci când întâlnim persoane hippy, care sunt privite ca niște „oi fără păstor”. El amintea într-o discuție avută cu ucenicii săi:

¹¹ Anarghiros I. KALLIATSOS, *Părintele Porfirie. Străvăzătorul, Înaintevăzătorul, Tămăduitorul*, traducere din limba greacă de Cristina BĂCANU, Editura Buna Vestire, Bacău, 2000, p. 180.

¹² *Părintele Porfirie. Antologie ...*, p. 246.

¹³ K. YANNITSIOTIS, *op. cit.*, p. 232.

¹⁴ Anastasios Sotirios TZAVARAS, *Amintiri despre Părintele Porfirie*, traducere din limba greacă de Cristina BĂCANU, Editura Buna Vestire, Bacău, 2002, p. 115.

„I-am văzut pe hippy și i-am compătimit. Am vrut foarte mult să merg la ei nu să le țin predici sau să-i condamn, ci ca să trăiesc cu ei «fără de păcat» și să las să vorbească doar iubirea lui Hristos, care transfigurează”¹⁵. Lupta creștinească nu se ține cu predici, ci cu o iubire adevărată, care să fie ascunsă. Atunci când ne revoltăm, ceilalți reacționează, iar când îi iubim, ei sunt mișcați și îi câștigăm pentru Hristos.

Părintele, prin rugăciune și smerenie, reușea să deschidă sufletele tinerilor și astfel găsea metoda cea mai potrivită persoanei pe care o asculta. Ca un fin pedagog, Sfântul Porfirie își îndruma fiii duhovnicești ținând cont de personalitatea fiecăruia, prețuind fiecare suflet în parte ca fiind unic în fața lui Dumnezeu și îi respecta libera alegere consimțită.

Dumnezeiescul învățător rezolva astfel fiecare problemă separat, în funcție de particularitățile sale. Niciodată nu sfătuia doi oameni în același fel. Dacă era consultat de zece oameni în aceeași problemă, dădea zece sfaturi diferite¹⁶.

Terapia tinerilor prin terapia familială

Sfaturile Părintelui Porfirie privind rezolvarea problemelor tinerilor „sunt în deplină concordanță cu teoriile moderne ale psihoterapiei în ceea ce privește funcția familiei ca sistem psihosocial”¹⁷. Relațiile dintre părinți și copii afectează comportamentul emoțional și afectiv al acestora și pot influența în timp și personalitatea lor. Terapia prin familie presupune o integrare a tinerilor în atmosfera familială și o atitudine conciliantă cu problemele lor. Nucleul societății fiind familia, trebuie să începem de la o armonizare a relațiilor interfamiliale pentru o lume mai stabilă și durabilă.

Atunci când unii părinți veneau la Părintele Porfirie și se plâneau pentru comportamentul inadecvat al copiilor lor, el le vorbea despre îndatoririle lor creștine. Părinții erau indignați că nu primeau sfat de îndreptare pentru copii, ci trebuiau întâi ei să își schimbe atitudinea față de copii. Sfântul Porfirie le răspundea că mântuirea copiilor începe cu sfințirea părinților și le recomanda: „Trebuie să începeți să vă iubiți cu adevărat copilul. I-am văzut în acest moment sufletul. Îi este frânt”¹⁸.

În momentul în care părinții nu reușeau să schimbe manifestările neplăcute ale copiilor și cereau soluții la problemele lor, „Bunicuțul” îi învăța

¹⁵ K. YANNITSIOTIS, *op. cit.*, p. 233.

¹⁶ G.-S. KROUSTALAKIS, *op. cit.*, p. 102.

¹⁷ *Ibidem*, p. 121.

¹⁸ Monahul P. KAVSOKALIVITUL, *op. cit.*, p. 60.

să înalțe rugăciuni lui Dumnezeu, Maicii Domnului. Prin mijlocirea rugăciunii, harul divin conlucrează la iluminarea sufletelor rătăcite ale copiilor. El le recomanda părinților: „Cele ce vreți să le spuneți copiilor voștri să le spuneți și în rugăciunile voastre. Copiii nu ascultă cu urechile; doar când vine harul divin și îi luminează, atunci ascultă ceea ce dorim să le spunem”¹⁹.

Societatea modernă, în care părinții sunt ocupați cu activitățile profesionale pe tot parcursul zilei, face ca relația părinte-copil să fie una tot mai distantă și iubirea dintre ei să dispară. Copiii care stau singuri în fața calculatorului, a televizorului sau a tabletei devin tot mai dificili în comunicare, irascibili, tot mai triști ajungând la nesiguranță și temeri. Acești copii sunt asemănați de Sfântul Porfirie cu niște orfani, fiind lipsiți de afectivitatea părintească. El le recomanda părinților care erau prea mult îndepărtați de copii să meargă la orfelinat:

Să-i vedeți pe bieții copilași orfani, cum sunt precum niște mielusei ce și-au pierdut mama și cum caută să găsească la fiecare vizitator puțină iubire, cum se duc și se lipesc de el ca să nu-l lase să plece. Mergeți să vedeți ce însetați sunt de iubire. Credeți însă că acei copii ce au părinți, care însă nu-i iubesc, sunt diferiți de copiii orfani? Nu, și ei tot orfani sunt²⁰.

Pentru a câștiga dragostea copiilor, părinții sunt sfătuiți să nu fie aspri, ci să aibă în suflet multă bunătate, căldură și răbdare. Principiile severe de educație nu erau recomandate de Părintele Porfirie deoarece părinții care au un comportament dur în relația cu fiii lor sunt asemănați cu un „vânt sălbatic și înghețat”²¹ care provoacă înstrăinare și răceală. Relația dintre părinte și copil trebuie să fie precum este relația de iubire necondiționată dintre Tatăl ceresc și noi, oamenii, deoarece „El face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei dreți și peste cei nedreți” (Mt. 5, 45). Atunci când un copil este tratat de părinți cu bunătate și răbdare, el poate fi educat mult mai ușor și nu va fi așa de revoltat și potrivnic cu cei din jur.

În cazul unor tineri cu probleme grave, Părintele Porfirie le reproșează părinților că printr-o dragoste exagerată i-a pierdut, îndepărtându-i de Hristos. Cu înțelepciune și discernământ, în relația cu copiii lor, părinții trebuie să găsească un echilibru între o iubire sufocantă, posesivă, și o atitudine prea libertină. „Bunicuțul” recomanda părinților metode diferite de educație în funcție de caracteristicile fiecărui copil. Unora le recomanda blândețe, răbdare și multă rugăciune adresată lui Dumnezeu pentru a-și revărsa

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ K. YANNITSIOTIS, *op. cit.*, p. 202.

²¹ *Ibidem*.

binecuvântarea Sa asupra copiilor. Altora le sugera că este mai potrivit să-și mustre copiii sau, uneori, să aplice ușoare măsuri coercitive, restrictive, pentru a nu se agrava și mai mult comportamentul lor.

Rolul familiei este unul primordial în educarea și formarea tinerilor și orice problemă interrelațională trebuie rezolvată printr-o conlucrare a tuturor membrilor direct implicați. Modelul copilului trebuie să fie părinții și atmosfera în care va crește îi va influența comportamentul în viitor. Dacă sunt probleme în familie, copilul va simți această tensiune și lipsa iubirii între soți va genera o lipsă de afectivitate și din partea copilului într-o perspectivă mai mult sau mai puțin apropiată.

Pentru a forma un copil în armonie, Sfântul Porfirie le recomanda părinților să se ocupe de educația acestuia încă din fragedă pruncie, el fiind asemănat cu o plămădă: „Cu cât este mai moale plămada, cu atât mai ușor se plăsmuiește. La fel stau lucrurile și cu copiii. Cu cât este copilul mai mic, cu atât se modelează, se formează, se educă și se desăvârșește mai lesne”²². Dacă copilul ajunge la vârsta adolescenței, este mult mai greu să mai fie corectat, deoarece el este precum o pasăre care își ia zborul și care nu mai poate fi prinsă așa de ușor:

Acum, că v-ați amintit și voi că aveți copii, sau mai degrabă ei v-au amintit acest lucru prin greșelile lor, cu pretențiile și cu căderile lor și, în general, prin toată purtarea lor necuviincioasă, acum este prea târziu. Căci și-au luat zborul precum o pasăre. Și, odată ce pasărea și-a luat zborul, anevoie se lasă prinsă, ca să nu spun că nu mai poate fi prinsă deloc²³.

Formarea și educarea unui copil este lucrul primordial pe care trebuie să-l realizeze un părinte, este o datorie în fața lui Dumnezeu și a societății. Atunci când părinții nu se ocupă de buna creștere a copiilor, ei sunt considerați că au eșuat în toate lucrurile acestei vieți. Copilul, fiind un dar divin creat „după chipul și după asemănarea” (Fc. 1, 26) lui Dumnezeu, trebuie să fie modelat în interiorul familiei conform principiilor divine și educarea sa corectă se face pornind de la preceptele evanghelice dăruite nouă de Învățătorul suprem, Mântuitorul Iisus Hristos. Părinților le explica: „Educarea unui copil este alfa și omega tuturor îndatoririlor pe care le au părinții față de această existență umană pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o aduc pe lume”²⁴. Sfântul Porfirie considera că acei părinți care și-au dedicat toată viața

²² A.-I. KALLIATSOS, *op. cit.*, p. 138.

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

sporirii averilor și realizării lor profesionale în detrimentul educării copiilor au creat din propriile odrasle „oameni trândavi, leneși și călcători de lege”²⁵.

Astfel, prin familie, tinerii se edifică pentru societate și devin potențiali membri ai unei noi familii pe care o vor întemeia. Casa părintească este vatra unde se formează viitorul tânăr părinte și locul unde își va găsi alinarea sufletească ori de câte ori vicisitudinile vieții îl vor copleși. Dragostea părintească va fi mereu sursa care poate regenera, revitaliza sufletul unui tânăr pierdut într-o lume decăzută moral și spiritual.

Educația copiilor și conlucrarea cu harul divin

Educația copiilor trebuie să fie în deplină concordanță cu poruncile date de Mântuitorul Hristos prin Evanghelia Sa. Astfel, copiii își înfrumusețează chipul prin virtuți și se aseamănă cu Cel care i-a creat, după cum ne învață Sfântul Ioan Gură de Aur:

Să ne creștem copiii în învățătura și în cercetarea Domnului Hristos și mare răsplată ne va aștepta [...]. Omul se aseamănă lui Dumnezeu prin virtutea sufletului. Ne asemănăm Lui, când ne educăm copiii să fie buni, să nu se mânia și să fie îngăduitori. Toate acestea sunt însușiri ale lui Dumnezeu. Ne asemănăm cu El când ne învățăm copiii să facă bine oricui, să iubească oamenii și când îi învățăm să disprețuiască cele trecătoare²⁶.

În acest sens, Sfântul Porfirie Kavsocalivitul a fost o pildă vie pentru tinerii societății contemporane, care sunt într-o profundă căutare a sensului vieții. Bătrânul Porfirie, prin discernământ și iubire, a demonstrat un tact pedagogic care a atras mulți tineri către Hristos și către mesajul Său evanghelic. Trăind într-un spațiu al minunii, duhovnicul Porfirie a transmis duhul hristic celor ce căutau răspuns la problemele cotidiene, printr-o desăvârșită smerenie și ascultare față de Dumnezeu și față de aproapele aflat în suferință.

Prin blândețe, rugăciune sinceră și stăruitoare și un mod de viață creștină, autentică a părinților, copiii pot fi educați și îndrumați spre o viață conform preceptelor evanghelice. Printr-o schimbare interioară a părinților se vor produce, treptat, și transformări exterioare care îl vor motiva pe copil să-și modifice comportamentul față de părinți și față de societate.

²⁵ *Ibidem*, p. 139.

²⁶ Ieromonah Benedict AGHIORITUL, *Sfântul Ioan Gură de Aur. Părinți, copii și creșterea lor*, traducere din limba neogreacă de Zenaida Anamaria LUCA, Editura Panaghia, Vatra-Dornei, 2012, p. 45.

Copilul este o minune în viața unei familii și de aceea doar printr-o conlucrare cu ajutorul divin poate crește și se poate forma într-o atmosferă armonioasă și călduroasă. Părinții sunt sfătuiți să se adreseze lui Dumnezeu:

Prin rugăciuni fierbinți să se îngrijească de desăvârșirea trupească și sufletească a copilului conceput, chiar din perioada în care se află în pântecul maicii sale. Iar Acela, prin Dumnezeiescul Har al Sfântului Duh, Se va îngriji de amândouă²⁷.

O dată cu creșterea copiilor, rugăciunea trebuie sporită, încredințându-I lui Dumnezeu buna educare a copiilor. Atunci când un copil se află sub ocrotirea divină directă, „fiind apărat de Dumnezeu, atunci putem fi încredințați că niciodată n-o va apuca pe un drum greșit”²⁸.

Părinții au o mare responsabilitate față de modul cum își educă copiii. Copilul este un dar de la Dumnezeu și, astfel, trebuie prețuit și păstrat într-o stare harică cât mai apropiată de starea primordială. Viața omului este asemănată de Sfântul Porfirie cu o candelă plină cu ulei pe care trebuie să o păstrăm atent, fără să vărsăm ulei din ea și fără să o spargem.

Dumnezeu ne dăruiește acest bun de mare preț, iar noi ne asumăm obligația de a-l păzi, de a-l apăra, și nu de a-l expune la tot felul de primejdii fără nici un temei. Ca în toate celelalte, și aici Dumnezeu ne-a dat deplină libertate de a o folosi așa cum vrem. Atunci când viața ni se curmă brusc și prematur din pricina noastră, atunci toată responsabilitatea ne aparține nouă. Iar această responsabilitate nu e numai foarte mare, ci e și de neiertat! De aceea, fii cu băgare de seamă²⁹.

În procesul de formare al copiilor, părinții trebuie să ceară ajutor divin și prin această conlucrare să se apropie de Hristos și de Biserică prin Sfintele Taine. Părintele Porfirie povățuia părinții să ducă copiii la biserică, dar să nu îi forțeze dacă uneori nu au disponibilitatea necesară: „Nu trebuie să-i silim pe alții să meargă la biserică. Hristos a spus: *Cine voiește să-mi urmeze mine* (Mc. 8, 34; Lc. 9, 23)”³⁰. Pentru a fi convinși să facă un anumit lucru, copiii trebuie să vadă întâi la părinții lor și prin răbdare și rugăciune vor urma exemplul cel bun.

Unui tată, care se temea de comportamentul inadecvat al băiatului său, Bătrânul îi recomandă să nu-și certe fiul, ci să-i spună: „Ascultă, fiule, eu îți petrec toată ziua și toată noaptea gândind la cele sfinte și nu prea îmi place ce faci. Te rog, încearcă să fii mai bun, fiindcă lui Dumnezeu nu-I plac astfel de

²⁷ Ibidem, p. 140.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem, p. 130.

³⁰ A.-S. TZAVARAS, op. cit., p. 156.

lucruri”³¹. Copiilor nu trebuie să le facem mereu observație, ci să ne îngrijim să fim mereu o pildă vie pentru modul cum trebuie ei să se comporte în viață.

Sfântul Porfirie sfătuia mereu părinții să fie buni și să se roage cu mintea la Dumnezeu, să-L iubească pe Hristos și pe aproapele. Tinerii le recomandă să se spovedească și să se împărtășească regulat, să citească Sfânta Evanghelie, ca să-i lumineze Dumnezeu. Un sfat pe care îl dădea părinților era și îndrumarea copiilor către lecturile duhovnicești, și în special să citească Viețile Sfinților pentru a găsi modele în viață și pentru a le urma exemplul.

În societatea modernă, când tinerii sunt asaltați prin mass-media, prin internet și prin alte mijloace de comunicare cu foarte multe informații nocive sufletului și trupului, îndemnul la lectură, și mai ales la cea religioasă, este un lucru imperios necesar pentru educație. Prin citirea Sfintei Scripturi, a Vieților Sfinților sau a altor cărți de factură spirituală ortodoxă, mintea adolescentului se curăță de păcate, se luminează și, astfel, el găsește răspunsuri la întrebările existențiale. Părintele Porfirie insista mereu în convorbirile pe care le avea cu tinerii să fie preocupați de citit, și mai ales să aleagă cărțile care le pot zidi sufletul, care îi apropie de Dumnezeu și îi îndepărtează de duhul acestei lumi predispusă spre păcate:

Să citești Sfânta Scriptură neconținut pentru a te lumina, Viețile Sfinților sau alte cărți bisericești, iar de găsești o propoziție sau un cuvânt ce te-a impresionat, zăbovește mai mult în acel loc și vei vedea că mult te vei folosi³².

Printr-un program intens duhovnicesc, tinerii erau îndrumați să nu se îndepărteze de Dumnezeu și astfel vor fi tămăduiți de toate rănilor sufletești. Chiar dacă uneori anumite lucruri nu pot fi înțelese sau reținute cu ușurință, ele se așază în memorie și în suflet și vor produce efecte în timp:

Să știi, fiule, că toate ni se depozitează în memorie, iar când Hristos socotește că a venit ceasul potrivit, le dezvăluie [...]. Să nu uiți niciodată că Dumnezeu vede tot și știe tot. Nici una din plăcile aparatului Său de fotografiat nu se strică³³.

Într-o discuție cu părinții unui copil neascultător, „Bătrânul” Porfirie le explica faptul că, deoarece nu au cerut ajutorul lui Dumnezeu, au eșuat în procesul de educație folosind doar metode științifice.

Părinții lui, deși au atâta educație, atâtea cunoștințe psihologice, atâtea pregătire științifică, și-au pierdut copilul care le-a scăpat din mâini. La ce-ți folosește învăța-

³¹ *Ibidem*, p. 157.

³² *Ibidem*, p. 129.

³³ *Ibidem*, p. 130.

tura? Doar harul lui Dumnezeu, doar iubirea noastră curată ce se sacrifică în taină pentru ceilalți îi poate mântui și pe alții, și pe noi³⁴.

Prin rugăciune și iubire se înalță sufletul către Dumnezeu și devine educat în spirit creștin.

Tinerii nu trebuie să privească viața creștină ca fiind împovărătoare și greu de urmat deoarece cu răbdare, înțelepciune și ajutor de la Dumnezeu pot cunoaște și urma învățăturile Mântuitorul Hristos. „Bunicuțul” povățuia:

Mulți spun că viața creștină este neplăcută și grea. Eu spun că este fericită și ușoară, dar pretinde două condiții: smerenie și dragoste. Sufletul se îndrăgostește de Hristos atunci când cunoaște și îndeplinește poruncile Sale. Atunci când se îndrăgostește de Hristos, îi iubește și pe oameni, nu poate să îi urască³⁵.

Prin conlucrarea cu harul divin, tineri pot fi educați să evite stresul și să nu ajungă în stări depresive, care pot îmbolnăvi sufletul. Această boală a secolului nostru, stresul, care nu depinde de bogățiile materiale, poate fi tratată doar prin providență divină și prin voință proprie. Având încredere în Dumnezeu și prin răbdare și smerenie totul este posibil, după cum ne îndeamnă Sfântul Porfirie:

Toate cele neplăcute, care rămân în sufletul vostru și provoacă stres, pot să devină un pretext pentru adorarea lui Dumnezeu și să înceteze a vă istovi. Aveți încredere în Dumnezeu [...]. Pe toate să le abordați cu dragoste, bunătate, blândete, răbdare și smerenie. Să fiți stânci! Toate să se spargă de voi și, asemenea valurilor, să se întoarcă în larg. Voi să fiți calmi. Dar veți zice: „Ei, este posibil acest lucru?”. Da, cu harul lui Dumnezeu, este întotdeauna posibil. Dacă le privim doar omenește, nu este posibil³⁶.

Părintele Porfirie a fost un mare duhovnic care a îndrăgit foarte mult instituția familiei, considerând a fi nucleul unde se conturează personalitatea umană. El „credea în rolul deosebit pe care îl avea «dialogul iubitor» între cei doi părinți, în tandrețea relațiilor și în exprimarea sensibilității între soți”³⁷. Astfel, comportamentul părinților are un rol fundamental în formarea copiilor și viața familială plină de sfințenie contribuie la o apropiere a tinerilor de Biserică și de Hristos, Mirele ei.

Prin smerenie și rugăciune, Sfântul Porfirie a primit de la Dumnezeu multe harisme, pe care le-a împărtășit semenilor săi cu multă înțelepciune și înțelegere. El poate fi considerat ca fiind un adevărat pedagog pentru tinerii de astăzi, care, pornind de la învățăturile Mântuitorului Hristos și de la scrierile Sfinților Părinți, ajungea la o profundă psiho-pedagogie a persoanei.

³⁴ K. YANNITSIOTIS, *op. cit.*, p. 226.

³⁵ Monahul P. KAVSOKALIVITUL, *op. cit.*, p. 55.

³⁶ *Ibidem*, p. 56.

³⁷ G.-S. KROUSTALAKIS, *op. cit.*, p. 117.

Fiecare persoană care îi cerea sfat era povăţuită în mod unic şi personal în funcţie de particularitatea ei şi de libertatea sa.

Personalitatea marcantă a Sfântului Porfirie Kavsocalivitul rămâne peste veacuri un model demn de urmat pentru tinerii lumii contemporane secularizate. Bătrânul Porfirie, prin dragoste şi răbdare, a transmis duhul aghioritic multor generaţii de tineri care erau în căutarea unui sens ontologic al vieţii. Fiind un om înzestrat cu multe daruri duhovniceşti, Părintele Porfirie descoperea fiecărei persoane ceea ce era de folos pentru propria mântuire. Prin iubirea pe care o manifesta faţă de oameni, el transmitea iubirea hristică plină de Pace şi de Bucurie dăruită Sfinţilor Apostoli şi, prin ei, tuturor creştinilor. Această iubire a lui Hristos, Arhetipul vieţii noastre, este una infinită şi eternă care se înalţă spre slava Preasfintei Treimi.

Mitropolia Moldovei și Bucovinei

TEOLOGIE și VIAȚĂ

Revistă de gândire și spiritualitate creștină

Serie nouă - Anul XXVII (XCHH)
Nr. 1-4, Ianuarie-Aprilie 2017

DOXOLOGIA

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI

TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ

REVISTĂ DE GÂNDIRE ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

SERIE NOUĂ – ANUL XXVII (XCIII), Nr. 1-4, IANUARIE-APRILIE 2017

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
TEOLOGIE ȘI VIAȚĂ
REVISTĂ DE GÂNDIRE ȘI SPIRITUALITATE CREȘTINĂ

CUPRINS

VALORILE RELIGIOASE ÎNTR-O SOCIETATE MODERNĂ

Pr. lect. dr. Ioniță APOSTOLACHE, <i>Teologia existenței la Vladimir Soloviov, Pavel Florenski și Serghei Bulgakov</i>	5
Rev. PhD. Cand. Marius-Emanuel OBREJA, <i>Sickness and healing: A multidisciplinary perspective</i>	27
Drd. Ana-Maria BODAI, <i>Avortul – sacrilegiu sau metodă de control a nașterilor?</i>	45
Grațiela Teodora VLAD, <i>Spațiul românesc postcomunist: între secularizare și redescoperirea credinței</i>	62
Drd. Filaret RUSCAN, <i>Sărbătorile – clipe de edificare în secolul vitezei</i>	70
Pr. dr. Marin BUGIULESCU, <i>Postul și rugăciunea – stări harice ale comuniunii omului cu Dumnezeu</i>	89
Pr. dr. Mihai IORDACHE, <i>Legea lui Dumnezeu și libertatea, în gândirea teologului protestant Rudolf Bultmann</i>	104
Dr. Ștefan MUNTEANU, <i>Le Psautier de la Septante</i>	116
Asist. drd. Răzvan PERȘA, <i>Necesitatea unei noi ediții critice grecești a canoanelor Bisericii Ortodoxe și problematica criticii textuale</i>	135
Diac. dr. Nicolae PREDA, <i>Kutia întru pomenirea celor adormiți, adică rânduiala colivei ce se face întru pomenirea celor adormiți</i>	163
Drd. Gheorghe DIACONU, <i>Relațiile Patriarhiei de Antiohia cu Țările Române și închinarea Mănăstirii Sfântul Nicolae Domnesc Popăuți (II)</i>	181
Pr. drd. Justinian-Remus COJOCAR, <i>1882 – Anul apariției Revistei „Candela” a Mitropoliei Bucovinei</i>	241

TRADUCERI

Pr. conf. dr. Ioannis G. SKIADAREISIS, <i>Analiză estetică și teologică la icoana bizantină a Nașterii Mântuitorului Iisus Hristos</i> (Pr. dr. Nicolae N. BURĂȘ)	251
--	-----

SICKNESS AND HEALING: A MULTIDISCIPLINARY PERSPECTIVE¹

Rev. PhD. Cand. Marius-Emanuel OBREJA
„Dumitru Staniloae” Faculty of Theology in Iași

Abstract

The key message in this holistic approach is that man is a complex being and mind, body and spirit interact with our health. Thus, illness is a disorder that needs to be treated interdisciplinary. Theology and science must collaborate as a symphony in order to restore human life physically and spiritually. In Christian anthropology the state of human normality is perceived in the unity of soul and body manifestations. Thus any disease has, first of all, a spiritual cause and then a medical or psychological one. The Christian perspective of the disease does not annul the scientific approach but complements it, enriches it and perfect it.

Keywords: illness, healing, clinical psychology, allopathic medicine, spiritual enlightenment

Introduction

A contemporary human attitude in the face of sickness and suffering must aim at an interdisciplinary approach encompassing all aspects: spiritual, psychological and clinical. Disease seen holistically has profound connotations of the dichotomous structure of man (body and soul) and thus, healing them involves an intertwining of theological and scientific methods.

Disease must be regarded as divine pedagogy to investigate us. Life is a time of reflection, a time of repentance. If God allows suffering is for our good because: „As I live, say the Lord God, I have no pleasure in the death of the wicked, but that the wicked turn from his ways and live; turn back, turn back from your evil ways” (Ezekiel 33, 11). Suffering is a way of salvation and transfiguration,

¹ Research seminar presented on July 14, 2016 at The Institute for Orthodox Christian Studies, Cambridge, U.K.

which is effective for anyone who accepts it with humility and faith in God's mercy.

In Christian anthropology the natural human condition is seen in unity of the soul and body, which is fulfilled when the soul which seeks God governs the body. The soul is the human capacity to distinguish supreme values: right from wrong, truth from lie, beauty from ugliness. Thus, any sickness has both a spiritual cause, and a psychosomatic one. The Christian perspective of sickness does not invalidate the scientific approach but completes, enriches and perfects it.

Hippocrates, the father of medicine, believed that the human being can be understood only if it is viewed holistically. Later, in the 14th century, Paracelsus will tell us that the human body, health and disease are based on the harmony between man (the microcosms) and nature (macrocosms), so the macrocosmic universe was said to be present in each microcosm of a person. Currently doctors focus more on setting a diagnosis and give treatment for a particular disease, often forgetting to look at human person in its totality. According to Lars Thunberg who researched Saint Maximus the Confessor's vision of man and cosmos, the human being is seen as an integral part of the macro-cosmos. Man is a reflection of the Trinity and his constitution is likened to the triad, „which is strictly anthropological in character: *Being - Well-Being - Ever-being*. It is related to the classical distinction in some of the earlier Fathers between image and likeness (Genesis 1,26) in the sense that *Being* and *Ever-being* refer to the image of the God in man, while *Well-being* (which is included also in *Ever-being* in the blessed and perfect state of man) refers to the likeness of God in man”².

In this seminar research I try to present some issue of the disease and its treatment that needs to be regarded from multidisciplinary aspects. The work is divided into four themes: the first two chapters present the meaning of illness from the psychosomatic and theological perspective and the last two chapters talk about healing from an interdisciplinary point of view.

² Lars Thunberg, *Man and the Cosmos - The Vision of St. Maximus Confessor*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1985, p. 46.

1. Sickness - a psychosomatic disorder

Humber and Almeder define sickness as an „internal state which is either an impairment of normal function ability, i.e. a reduction of one or more functional abilities below typical efficiency, or a limitation on functional ability caused by environmental agents”³. Disease is a holistic state of an organism involving internal disharmony or a dysfunctional mode of interaction with the biological and living environment. As a result, there is a physiological (an invasion by a disease entity) and a psychological (an upsetting of internal balances) side to any illness. „Writers have also disagreed on the classification criteria for the disease, asking whether it should be based on symptoms or causes, and whether the concept should embrace injuries and wounds, as well as other pathological condition”⁴.

Our attitude towards sickness must become less functional and more personal. The patient should be seen as a person and not just as any individual. Sick people can have similar symptoms but have different causes, so illness should be viewed and treated differently depending on its cause. Disease and pain are much more than a simply sensory experience, they are a multi-dimensional phenomenon. They manifest on the physical, emotional, and rational levels, and they influence our life in many different ways. This idea is reflected, for example, in Fernando Cervero’s book, *Understanding Pain*: „The experience of pain depends more on the background of a specific situation than on the magnitude of an underlying injury”⁵.

Disease treatment should be considered a fundamental human right and health authorities should implement measures to reduce pain and suffering. With the discovery of anaesthesia and antiseptics, then antibiotics, physicians are able to offer patients a reasonable chance for effective treatment of the causes of disease. What this is obviously a good thing, an unwanted side effect is that it has removed the theological reflection on purpose of life

³James M. Humber and Robert F. Almeder – *What is disease?*, 1997, Humana Press, U.S.A., p. 8.

⁴ *Ibidem*, p. 289.

⁵ Fernando Cervero, *Understanding Pain*, 2012, Cambridge, UK, p. 163.

and death from the equation. „One effect of this scientific development in medicine has been to move death out of the home. Death has become physically removed from the context of everyday life, thereby assisting a common psychological tendency to avoid thought of death.”⁶

I believe that the relationship between patient and physician is one of the most important topics in relation to dealing with sickness in a holistic way. This becomes an acutely clear especially in the terminal phases of disease. It is not always easy to distinguish between whether the best decision is that somebody should undergo complex and sometimes painful treatment, or allow them the chance to die with dignity, and to use the time for reflection on the meaning and finitude of life. You have to distinguish between the moral approach, pastoral approach to the problem and the legal one. For example, euthanasia may be legal but not the morals. „We have to ask ourselves whether medicine is to remain a humanitarian and respected profession or a new but depersonalized science in the service of prolonging life rather than diminishing human suffering.”⁷ Using the words of Saint Paul, we can say that the doctor is put in a position to ascertain „all things are lawful for me, but not all things are helpful” (I Corinthians 6, 12).

Physicians must learn the value of science and technology simultaneously with the art and science of inter-human relationships, of human and total patient-care. As Kubler-Ross says: „If science and technology are not to be misused to increase destructiveness, prolonging life rather than making it more human, if they could go hand in hand with freeing more time rather than less for individual person-to-person contacts, then we could really speak of a great society”⁸.

Sickness can be the result of a psychological disturbance that causes a somatic (organic) disorder, i.e. psychosomatic illness. Psychosomatic illnesses can affect any or all parts of the body:

⁶ Michael D. Bayles and Dallas M. High – *Medical treatment of the dying: moral issues*, 1983, Cambridge, UK, p. 1.

⁷ Elisabeth Kubler-Ross – *On death and dying*, 2001, St. Edmundsbury Press, London, 2001, p. 10.

⁸ *Ibidem*, p. 16.

the digestive system (ulcer, colitis), the endocrine system (hyperthyroidism, diabetes), genitor-urinary (impotence, enuresis), cardiovascular (heart attack of myocardium), respiratory (asthma, pulmonary tuberculosis), skin (eczema), etc. The treatment of psychosomatic illnesses has a physical stage which needs to be complemented further by psychotherapy.

When somebody learns that they have a disease, this triggers great emotional stress, which according to Kubler-Ross's classic book *On death and dying*, has several stages: Denial and Isolation, Anger, Bargaining, Depression, Acceptance and Hope. Thus disease must be investigated from an interdisciplinary point of view: psychological and pathological.

Holistic medicine is an ancient concept which is explored nowadays by mainstream, allopathic medicine, which increasingly acknowledges a psychosomatic approach to healing. At its base lies the idea of a permanent connection between body, mind and soul. Between these three levels there are many mechanisms of complex interdependence. It was already proven that prolonged states of stress, anxiety or fear may prevent the proper functioning of some organs or systems in the human body. However, we need to realize that it is not only negative states maintained in the long term can affect our health, but also our thoughts, our words and daily emotions.

It seems to me that a common idea of great scholars or people who pondered the meaning of life and our journey thought it, is that the power of one's thoughts is the main form of manifesting in the world and this mirrors the creation of the world by the Logos-Reason of God. Or like a wise saying: „tell me what you think, to tell you who you are”. In this light, diseases are a sign from our physical body, which should be interpreted not just physiologically, but also in the sense that we made a specific mistake on the level of thinking, feeling or communication with others. Thus, the moment you realize the mistake made, or the real cause behind the said disease, this can have a positive impact of the healing process.

If, however, we don't use psychotherapeutic methods, meaning healing through positive thinking (or noesitherapy, as it is called) in addition to traditional allopathic treatments, then we have all

the chances to not learn from that experience. That's why we go through the same health problems sooner or later; until we learn that, on a certain level, everything eventually starts from ourselves – sickness or wellbeing.

For example in 2015, a medical research was published in the American Journal of Hospice and Palliative Medicine about „*Spiritual Experiences of Transcendence in Patients with Advanced Cancer*”. It is a report on methods of miraculous healing in cases of incurable diseases. A total of 251 patients with advanced cancer were included and observed over 12 months by a psycho-oncologist. Study results showed that „135 patients communicated a spiritual experience during hospitalisation, as expressed by altered body – awareness, less pain, less anxiety, higher acceptance of illness/death, new spiritual identity”⁹. These conclusions indicate that experience-based spiritual care can successfully complement basic clinical treatment. The results of the study highlight the fact that through a total mobilization, seriously ill patients were able to overcome their condition of sickness. The main factors that challenged the imminence of death and helped prolong life and improve the quality of it, were: -the growing belief in the power of their own healing, in the ability of physicians and treatments, in the openness of mind for spiritual healing through prayer, an awareness of their mistakes or sins and by the desire to change their life completely.

A new branch of neuroscience, neurotheology, that emerged in the last decade is a discipline that studies the relationship between religious phenomena and the biology of the brain. Enhanced by the spectacular advances in the multidisciplinary scientific nanotechnologies, biology, computer science, cognitive science (NBIC), neurotheology addresses an important philosophical problem concerning free will. Research into the links between genetics, faith and the brain is just getting started. The subject is very sensitive: naturally, for a faithful person it is not easy to imagine, or to accept that their faith is dictated by their brain biology and

⁹ M. Renz, PhD, *Spiritual Experiences of Transcendence in Patients With Advanced Cancer*, American Journal of Hospice & Palliative Medicine, 2015, Vol. 32 (2), pp. 178-188.

their DNA, and is not the fruit of a meeting with spiritual transcendence. The link between genetic heritage, human brain activity and faith is a scientific challenge that offers ample scope for further research.

2. Disease – a way of *askesis*

A fascinating perspective on the spiritual dimension of suffering belongs to Nicolai Berdyaev in *Spirit and Reality*: „suffering is not an evil but the result of evil”. Berdyaev continues: „the paradox of suffering and evil is resolved in the experience of compassion and love”. He talks of expiation as „the peculiar virtue of the suffering of love”¹⁰. This is a tremendously insightful vision and I also agree with Iulia de Beausobre who says that „Christian spirituality should acknowledge the absolute worth of every personality and should be sensitive to the painful destiny of every man”¹¹.

Human life and the world are sometimes regarded as a „valley of Baca” (valley of weeping) (Psalm 84, 6); the world in general and the man in particular are the embodiment of suffering. This suffering is a consequence of the nostalgia of the lost paradise; of the removal of the Adamic condition, that is felt at the level of the ontological being and which cannot be experienced empirically. Etymologically, the word *nostalgia* means „return with pain” (*nostos* = „return home”, *algos* = „pain”) to a state of existence which cannot be relived. This pain is felt by Man who fell into sin and it leads to a continuous search for the sense of life. Contemporary man no longer finds a spiritual explanation for suffering, no longer gives it sense, and endeavours to avoid it as something absurd.

In the absence of religion or faith, there is no redeeming quality for suffering because without this system of reference, suffering is regarded as an absurd thing and makes existence itself seem absurd. If ours would only be a natural/biological existence, suffering would then be a crude, permanent and mechanical law, and its ubiquity in this world would then make it tantamount to

¹⁰ N. Berdyaev, *Spirit and Reality* apud Iulia de Beausobre, *Creative Suffering*, Glasgow, 1954, p. 25.

¹¹ Iulia de Beausobre, *Creative Suffering*, Glasgow, 1954, p. 25.

the essence of the world. But negativity or evil cannot constitute itself the sense of life or human existence. Indeed, only faith can give an explanation, because it argues that suffering doesn't constitute being in itself but, moreover, that it is an accident in creation.

Suffering must be regarded as God's care and as a sign that He has not left the fallen into sin. Sinful man should understand disease as a way of *askesis*, thanking God as a good parent who takes care of him: „for the Lord reproves him whom he loves, as a father the son in whom he delights” (Proverbs 3, 12) and as St. Paul explains: „for the Lord disciplines him whom he loves, and chastises every son whom he receives” (Hebrews 12, 6). By accepting disease and suffering, sinful man puts all his hope in God, who is the main Doctor of souls and bodies: „The Lord is my shepherd, I shall not want” (Psalm 23, 1).

The tests given to us by the good and merciful God are sometimes meant to humble us. Disease or suffering brings us closer to God, to prayer, to a spiritual condition of our own ontological nature created in the image and likeness of God. In this way Saint Paul inspires us: „a thorn was given me in the flesh, a messenger of Satan, to harass me, to keep me from being too elated” (II Corinthians 12, 7).

To understand why God permits our sufferings, Saint Maximus the Confessor in *Ambigua* shows us that there are three reasons: „- by changing the body in the evil state we are punished for our sins; -by this change we repair our weaknesses and stay away from mistakes to come; -by bearing some tribulations, that man is given to others as a parable of patience”¹². In these ways the body is spiritually fortified, has no passions, reaching a state of spiritual rising that leads to salvation. Therefore, suffering is not a goal in itself but a means by which man is called upon to return to God.

When we speak of sickness and suffering we still need to look at life as a gift given to us by the good Lord. Job in his distress had power and faith to say „The Lord gave and the Lord has taken away; blessed be the name of the Lord” (Job 1, 21). In sickness,

¹² Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Editura Basilica, Bucuresti, 2006, pp. 152-153.

in shame and persecution he remains faithful and resists the temptation to rise against God, to which the devil lures him through the mouth of his wife: „Do you still hold fast your integrity? Curse God and die!” (Job 2, 9). In these moments, Job stands in anticipation and openness towards God’s will, who wants to save him.

The miracles of God offered to us appear in a different light in moments of distress and are felt by us as a relief and an encouragement in our patience before troubles. But for our suffering, we wouldn’t feel these wonders in every moment of our lives because we would only pay attention to what we understand, to the things or facts that suit us and satisfy our immediate pleasures and needs. We are open through suffering and our spiritual eyes thus begin to understand, to live and to contemplate the mysteries of God, which represent the fountain of faith and hope.

Human being rising from sin cannot be complete without the help of God and of Christ, the utmost archetype of suffering which He assumed. Christ is the Doctor of our souls and bodies, He restored the sick or feeble people, he restored their health and even He has given the liberation from corruption and death. From a Christian perspective we should understand that in the sick it is Christ, who suffers, and through the physician it is Christ who works, and the priest is the messenger of Christ.

The miracles of Christ are signs which he gives to us about our future restoration, when man will be in his body permanently cured of any sickness and he will be in a perfect and imperishable health. Those who follow Christ will be rehabilitated in the Kingdom of heaven with all the dead resurrection and their bodies shall arise from depravity and will be transfigured: „So is it with the resurrection of the dead. What is sown is perishable, what is raised is imperishable” (I Corinthians 15, 42).

Christ, showing God’s love for man, comes to save him in his entirety, soul and body, not only in this life but also after his death, when his body will become incorruptible, to fully enjoy God’s goodness through his whole human being. By the victory of Christ over death, death ceases to be an end to man, and above all, for his body, a definitive separation of the soul. The body after death will experience a new condition, perfect health, total and

definitive, so that he may receive in the flesh as well as in his soul the fullness of grace, to do with his whole being, part of the divine nature: „His divine power has granted to us all things that pertain to life and godliness through the knowledge of him who called us to his own glory and excellence, by which he has granted to us his precious and very great promises, that through these you may escape from the corruption that is in the world because of passion, and become partakers of the divine nature” (II Peter 1, 3-4).

Union with Christ is in following Christ and self-denial. Through this self-denial man can be reached at shunning of passions, and through a virtuous life he ultimately reaches a spiritual union with God, which is called *deification*. About this *deification*, Father Staniloae tells us that: „it means an awakening and an amplification of the spiritual powers that lie asleep in the flesh because of sin, under the seal of an evil spell. We cannot know up to which level the forces of human nature can increase. The huge intellectual and spiritual human variations from person to person indicate that human nature is not trapped within rigid limits, but has great elasticity. We cannot know however how high its threshold can be lifted. On the other hand, this increase is not only a development inside out, but is also additional power from the outside, from God”¹³.

Our Saviour, Jesus Christ, teaches that to have a perfect life according to the spirit of his Gospel we have to experience trials and suffering during our earthly lives, but by patience and hope we shall find rest in the eternal Kingdom of God: „In the world you have tribulations; but be of good cheer, I have overcome the world” (John 16, 33). Once this understanding of earthly life is reached, sickness and suffering are not only bearable but also sometimes useful. So we ask the question of whether sickness is a gift or a punishment from God, a friend or an enemy.

The ascetic tradition teaches that suffering should not be removed because it is a resource for spiritual renewal and revitalisation. The lack of testing in our lives is regarded as a removal of God, as the withdrawal of divine Providence. As the iron hardens

¹³ Fr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Editura Basilica, Bucharest, 2015, p. 233.

in fire so man must purify himself through trial and suffering, then stand up stronger and more grateful to God. Through sickness we see human frailty and hopelessness of this life and feel more need to be helped by God and those around us. As no one can heal his own body, so no one can reach spiritual salvation alone, outside the community with God and with his neighbours. Man was created not to be alone on Earth (Genesis 2, 18) and that is why the love of the Holy Trinity must be reflected also in the love between people when they experience joy but mostly when they experience trouble. Through illness we join with our fellows and we are mystically united with God.

3. Healing diseases

We start here from the reality that health and sickness are both states of the body and of the soul and healing them must be linked to the two states. For a good healing must we must find a cause or reason, so that disease may be viewed holistically as a dysfunction of the mind which generates a bodily pain or suffering. Thus the priest, psychologist and doctor need to work together to restore full health in the suffering person.

The priest, by the grace which he has received, has the Sacraments and spiritual means for the healing and salvation of the faithful. All the Sacraments extend the grace of God to the human being, which heal soul wounds caused by sins, but the Sacrament of Holy Unction, united with the Sacrament of Confession and the Sacrament of Communion offers treatment in order to fully restore its integrity, body and soul. These three Sacraments which help man to purify sin and to heal, give a meaning to suffering, cast away fear of death and imparts the knowledge of God to people, which is the true life –the „eternal life” (John. 17, 3).

The work of the Holy Sacrament has a fully use when is accompanied with other means of healing of soul and body. The fast held by the sick after a standing established by the Confessor, private prayer of patient or those close to him, the intercession of Saints, veneration of sacred Relics and Sacred icons, other good deeds and charity complete the work of Sacraments for the man who is in suffering. Unceasing and persevering prayer, recommended

by Christ: „will not God vindicate his elect, who cry to him day and night” (Luke 18, 7), countless gifts sick faithful intercedes. Prayer is mind speaking with God and the man who endures the trouble with understanding will make to find fruit in time of prayer and finally will receive the crown of martyrdom. The sign of the cross is another traditional means of healing. Apart from the fact that he calls and puts in the work of the Trinity energy, it is also a strong sign of Christ's victory over death and corruption, over sin and the devil, and, therefore, over the sickness which is linked to these. Therapeutic power of the cross is referred to in the service of Raising of the Holy Cross, when it is called multiple times „doctor patients”.

By all pastoral activity the priest must help the people understand the spiritual meaning of life and why is there suffering in this world. Fr. Staniloae says that the ‘cross’ of suffering means a sacrifice, an effort to bring man towards God, his Creator: „The world is a gift of God, but the destiny of this gift is to unite man with God who has given it. The intention of the gift is that in itself it should be continually transcendent. When we receive a gift from somebody we should look primarily towards the person who has given it and not keep our eye fixed on the gift. God demands an unconditional love from us for he is infinitely greater than any of the gifts which he gives us. In this way every gift requires a certain cross, and this cross is meant to show us that all the gifts are not the last and final reality. This cross consists in an alteration in the gift, and sometimes even in its entire loss”¹⁴.

Along with these spiritual means, for the healing of the sick person are administered therapies of allopathic medicine, as advises Jesus Syrah: „honour the physician with the honour due him, according to your need of him, for the Lord created him; for healing comes from the Most High” (Syrah 38,1-2). God gave people the science of medicine and pharmacy in order to heal the sick, to remove the pain and to give us a healthy life. When someone is ill he must consult the doctor because: „who sins before his Maker, may he fall into care of a physician” (Syrah 38, 15).

¹⁴Pr. Prof. D. Stăniloae, *The Victory of Cross*, Oxford, 1970, p. 1.

At the beginning of Christianity medicine was a social institution and subsequently it developed in the midst of ecclesial communities in the form of infirmaries or sick wards. Orthodox monasteries included hospitals in their structures, which were financed, administered, and were served mostly by the monastic community with the exception of the professional medical staff. Nevertheless the ultimate healer is God, and that ultimate hope is not to be placed in the physician or his science, but in spiritual truth and realities. „This was embodied in parallel panoply of healing practices medical through the spiritual life of the Church, including prayer, sacraments, and healing saints”¹⁵.

Starting from the concept that the priest, doctor and psychologist treats but God heals through his son Jesus Christ, „the Doctor of our souls and bodies”, man must realize that all that happen in his life are related by a divine providence, „who desire all men to be saved and to come to the knowledge of the truth” (1 Timothy 2, 4).

Nowadays in the psychotherapeutic treatment there are two realities that start from different premises: *Orthodox psychotherapy* that is turned to God and Victor Franklin *logotherapy* (psychotherapy in terms of mind), which is directed by man. Orthodox psychotherapy aims to end the achieving of a continuous relationship with God. By restoring the health of mind and bodily man rebuilds paradise status and is shifting toward the receiving divine sight, towards *deification*. In Logotherapy/Existential Analysis (LTEA) the search for a meaning in life is identified as the primary motivational force in human beings. Frankl's approach is based on three philosophical and psychological concepts: *Freedom of Will*, *Will to Meaning*, and *Meaning in Life*. He says: „the goal of psychotherapy is o heal the soul, to make it healthy; the aim of religion is something essentially different – to save the soul”¹⁶. Theology offers the greatest sense of the man that is deification, communion and Union with God. From this perspective, we see great value and significance of the desert tradition (*hesychasm*), the so-called Orthodox contemporary psychotherapies.

¹⁵ Stanley S. Harakas, *Wholeness of Faith and Life: Orthodox Christian Ethics*, Holy Cross Orthodox Press, Massachusetts, SUA, p. 88.

¹⁶ Viktor E. Frankl, M.D., Phd, *The concept of man in psychotherapy*, Pastoral Psychology, 11/1955, Vol. 6, p. 20, from Proceedings of the Royal Society of Medicine, London, June 1954, p. 20.

Healing versus illumination

Our biological life is described as a dynamic non-linear system depending on metabolism, the continuous import, processing, and export of matter and energy. „Metabolism means ‘catabolic’ metabolism, i.e., the acquisition of energy by decomposing energy-rich matter, and on the other hand, ‘anabolic’ metabolism, i.e., the construction of components of cells such as a protein and nucleic acids need for repair and growth.”¹⁷

The sunlight is the main energy supplier for most organisms. Plants use sunlight energy for the oxidation of water molecules in the process called phototropism, which means „nutrition using light”. Firstly, sunlight represents a virtually unlimited energy source, and secondly, in the process of photosynthesis, which is the heart of phototropism, carbon dioxide and hydrogen are converted into glucose (sugar), while oxygen is realised as a „waste product”. Oxygen then, together with nitrogen, becomes the major component of our atmosphere, and plants, and animals, including humans, cannot live without this atmosphere. So we can say that from a biological point of view light was the primary factor of the appearance of life on Earth: „Let be the light” (Genesis 1, 3). When we are sick, but also when we are in a period of fasting we eat vegetable products to restore and to purify the health and to illumine our body.

The word „light” is „lumen” in Latin and it also means „world”, „life” and „jewel”. The whole world was contained in the virtual physical light from the beginning of Creation. It is created out of nothing, and by the Christ - the Word, the Light of the World, and the Life of the World: „in the beginning was the Word, and the Word was with God, and the Word was God. He was in the beginning with God; all things were made through him, and without him was not anything made that was made. In him was life, and the light was the light of men” (John 1, 1-5).

At the end of the 17th century two physicists, Newton and Huygens, showed the light properties of corpuscle and wave. It is at the same time matter and wave-energy that propagate in

¹⁷ Gerhard Roth, *The Long Evolution of the Brains and Mind*, Springer Press, London, 2013, p. 44.

time and space. Any matter in our universe is a whole matrix of energy. Therefore, the universe is a network of energy links that are in close contact with each other. The human being is both matter and energy and is also in a relationship with the universe energy. Energy deregulation within the human being and also between people can cause physical and mental illness. Father teaches us that when there will be no communion (energy inter-connection) between people world will end. The physical world, which is created by God and is made of matter and energy, must be a continuous exchange of energy because without it could not exist. Human life and health depend on these energies that can be positive or negative and can influence human behaviour and can cause illness and ultimately death.

Human thoughts are an energy source that are transmitted on a specific frequency from one person to another and which rises later in words or in various behaviours. Thus the power or energy of our thoughts and words can generate positive or negative vibration. When reason or mind is united with prayer, as in the hesychast practice of the „Jesus Prayer”, this generates thoughts and words with a positive energy that can heal and regenerate human body.

Einstein's theory of relativity says that the speed of light in vacuum is the highest speed possible in nature, being considered a universal constant absolute. When a particle approaches the speed of light then times dilates and contract lengths. Vacuum from a spiritual point of view represents the state in which the human mind admires divine miracles and is no longer able to think something rational. This condition is called in Desert tradition „*hesychia*, the quality of stillness or silence”¹⁸. By doing this we tend to contemplate, we come closer to the divine light and so earthly time becomes relative when we are in the proximity of God: „for a thousand years in thy sight are but as yesterday when it is past” (Psalm 90, 4). Therefore, just as in the case of Einstein's theory, the closer we get to God's light, the more the time of our lives is dilated.

¹⁸ Bishop Kallistos Ware, *The Inner Kingdom*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1985, p. 89.

The bodily and spiritual health that he received it from the creation of Adam, who „it was very good” (Genesis 1, 31), must be rebuilt by man through collaboration of the human will with the help of the Holy Spirit. Free will consented to man, which is the focus of the mind toward removal of passions and the practice of virtue is helped by prayer to be able to receive the divine light of the uncreated energies. Human reason is purified during prayer and can radiate the light of Holy Trinity. „But the intellect which is worthy of that light transmits to the body which is united to it many beautiful signs of divinity, mediating between divine grace and fleshy imperviousness granting power to that which is of itself powerless.”¹⁹

The final and total healing of man represents a return to God because he is „the fountain of life” (Psalm 36, 9), our „light” and „salvation” (Psalm 27, 1). This return represents a revival of paradisiacal state, when the man was in the divine light, being removed from sin. If our eyes, which are the mirror of soul, are no longer focus towards sins then the body will not sin, as Jesus say: „The eye is the lamp of the body. So, if your eye is sound, your whole body will be full of light” (Matthew 6, 22). So, healing means a shunning of passions and enlightenment through God's uncreated energies. When we get to feel the divine light, we will return the sons of light: „while you have the light, believe in the light, that you may become sons of light” (John 12.36). It involves lighting a gracious state that energy peaks when all our bodies will be raised at the Second Coming of our Saviour Jesus Christ. Then the human being will transform and: „the dead will be raised imperishable, and we shall be changed. For this perishable nature must put on the imperishable and this mortal nature must put on immortality” (1 Corinthians 15, 53).

Conclusions

The idea that health is in close connection with the mind, spirit and environment is centuries-old. However, with the development

¹⁹ St. Gregory Palamas, *Treatise on the Spiritual Life*, Light and Life Publishing Company, Minnesota, SUA, 1995, p. 93.

of science and of Newtonian physics, it has produced guidance towards a model in which the body was seen as a machine which could be fixed if it breaks, or as a combination of chemical processes that could be controlled artificially with drugs produced by humans.

The key message of this holistic approach is that, far from being some machines, we are complex beings and that the mind, body and spirit, interact and deeply affect our health and well-being. For example, the way in which we feed we influence not only physical health but also your IQ and mental state. Psychical exercise can change the disposition, while calming the mind through prayer, has a profound effect on the heart, the respiratory and immune function. It was also demonstrated that prayer change the brain wave pattern: beta waves (13-30 Hz) that indicate high stress levels are replaced by the waves Alpha (8-12 Hz), that indicates a state of relaxation and calm.

That's why disease should be regarded as a psychosomatic affection, which needs to be treated interdisciplinary, but it must also be understood from the point of view of a spiritual suffering. Theology and science must join forces to save the human person from spiritual, mental and physical decay. These branches must collaborate as in a symphony in order to restore physical and spiritual meaning of human life.

Stăniloae believes that the meaning of suffering is closely related to knowledge of God. The knowledge of God is achieved through a cataphatic (affirmative) and apophatic (negative) experience and through all real life circumstances. „The combination of these three kinds of knowledge can be seen in the case of Job or in a host of places in the Psalms. To Job, who wishes to understand why God has sent him his suffering, God displays his wonders of nature so that Job might accept the mystery of his acts which transcend all understanding. The Psalmist too, knowing from many circumstances in his life the presence of God which transcends understanding, praises him at the same time for the greatness of his acts in nature.”²⁰

²⁰ Pr. Prof. D. Stăniloae, *The experience of God*, Holy Cross Orthodox Press, Massachusetts, SUA, 1998, p. 122.

Sickness must be regarded as a concern of God for man, and we experience the words given by Christ: „you shall love the Lord your God with all your heart, and with all your soul and with all your strength and with all your mind; and your neighbour as yourself” (Luke 10, 27). Through suffering we must find the way to get closer to God’s Love and to our neighbour who needs love and help the Cartesian coordinates of our lives – the vertical axis, which represents our relationship with God and the horizontal axis, which is the concern for our neighbours.

Pr. prof. dr. Viorel Sava
(coordonator)

CERCETARE ȘI DIALOG TEOLOGIC ASTĂZI

editura
doxologia

Coordonator: Pr. Prof. Dr. Viorel SAVA

CERCETARE ȘI DIALOG TEOLOGIC ASTĂZI

Volum rezultat în urma desfășurării Simpozionului Internațional „Studia Theologica Doctoralia”, ediția a IX-a, organizat de către Școala Doctorală a Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, în parteneriat cu Facultatea de Teologie Romano-Catolică a Universității „Karl Franzens” din Graz, Austria și cu Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sfântul Ioan Damaschin” a Universității Balamand din Tripoli, Liban.

Mănăstirea Putna, 08-09 iunie 2017

Tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului
TEOFAN,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura Doxologia
Iași, 2017

CUPRINS

Cuvânt înainte	9
Prof. Dr. Pr. Ioan Cristinel TEȘU Lacrimi de sfinți	11
Univ. Prof. Dr. Phil. Dr. Theol. Pablo ARGÁRATE Constantinople before the Great Schism.....	22
Drd. Simon E. NAJM Christian Military Conscription and Badal al'Askariya in Damascus Syria after the Tanzimat: The case of the orthodox men imprisoned and its consequences (1858-1862)	32
Prof. dr. Carmen-Maria BOLOCAN Le symbole dans la transmission de la foi chrétienne.....	50
Conf. Dr. Vasile ROMAN Reziliență și credință	59
Prof. Dr. Pr. Viorel SAVA Particularități ale programului iconografic din biserica „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul” zidită de Voievodul Martir Miron Barnovschi	78
Prof. Dr. Pr. Vasile NECHITA Misiunea mărturisitoare a Ortodoxiei astăzi	95
Prof. Dr. Pr. Gheorghe PETRARU Metodologie pastoral-misionară în context actual.....	106
Diac. Drd. Ilarion M. ARGATU Întoarcerea acasă a lui Israel – reflecții exegetice asupra capitolului 32 din cartea Facerii	125
Pr. Drd. Mihail Iustin ARGATU Creștinismul din Britania Romană – secolul IV	139
Pr. Drd. Marius-Ciprian BABIUC Fertilizarea in vitro – din perspectiva Teologiei Morale.....	154

Pr. Dr. Cristian-Alexandru BARNEA De la preotul și învățătorul la arhiereul-vicar și mitropolitul Moldovei Justinian Marina	169
Pr. Dr. Cristian-Alexandru BARNEA Părintele Patriarh Justinian Marina (1948-1977). Discurs și recurs la istorie	184
Pr. Constantin-Adrian CHELARU Alice Voinescu (1885-1961), personalitate marcantă a spiritualității românești interbelice.....	196
Protos. Drd. Hrisostom CIUCIU „Μορφή Θεού” și „μορφήν δούλου” (Filipeni 2, 6-7): o erminie actuală. Principiul ipostatic în viziunea Arhim. Sofronie Saharov	216
Pr. Drd. Vasile COSTAN Părintele profesor Petre Vintilescu – pasionat cercetător al istoriei imnografiei bisericești	229
Arhim. Drd. Iov CRISTEA Legăturile duhovnicești ale intelectualității ruse cu mănăstirea Optina în secolul XIX	248
Arhim. Drd. Mihail DANILIUC Ciprian Porumbescu, iubitor și creator de muzică bisericească	262
Drd. Mihăiță Lucian FILIP Colindul în pastoralele la Nașterea Domnului din perioada comunistă...	283
Pr. Drd. Viorel-Vasile FLOREA Misiunea Bisericii în mediul rural.....	302
Pr. Drd. Vasile-Lucian GOLDAN Coordonate ale misiunii ortodoxe în dezvoltarea culturală a secolului al XVIII-lea.....	313
Protos. Drd. Adrian (Arsenie) HANGANU Teologia sărbătorii Adormirii Maicii Domnului reflectată în predicile Sfinților Părinți	326
Arhim. Drd. Nichifor (Nicolae) HORIA Les Exorcismes de Saint Tryphon	343

Drd. Andrei IRINA România între temnițele trecutului și „temnițele prezentului”	354
Drd. Claudiu LEFTER Icoana – imagine a sfințeniei.....	363
Dr. Cristian-Cezar LOGIN Stihirile Vespérale ale Înainteprăznuirii Nașterii Domnului	379
Pr. Drd. Florentin-Eugen LUPAȘCU Libertatea creștină – premisă pentru rezistența mărturisitorilor ortodocși în temnițele comuniste.....	390
Drd. Andrei MACAR Liturgia Sfinților Apostoli Addai și Mari: expresie liturgică a creștinismului siro-oriental și etapele dezvoltării ei istorice	411
Drd. Ilche MICEVSKI-IGNAT Viziunea Sfântului Iustin Popovici asupra omului ca chip (icoană) a lui Dumnezeu	427
Drd. Diogene MIHĂILĂ Chipul duhovnicesc al Maicii Domnului reflectat în Imnele Acatiste.....	442
Pr. Drd. Florin MOLDOVAN Stilul picturii bizantine: o sinteză sau o concepție originală	454
Drd. Octavian NEGRU NOYΣ în antropologia patristică	474
Drd. Petronela (Polixenia) NISTOR The spiritual and social mission of the monk in a secularized world. Highlights for a revival of authentic monasticism.....	486
Pr. Drd. Marius OBREJA Părintele Justin Pârvu – mărturisitor în perioada comunistă	503
Drd. Gabriel-Alin PIȘTEA Referințe baptismale în creația „Odele lui Solomon”	513
Drd. Alexandru PRELIPCEAN Condacul „La neofiți” al Sfântului Roman Melodul: de la poezie la argumentare istorică și viceversa.....	536

PĂRINTELE JUSTIN PÂRVU – MĂRTURISITOR ÎN PERIOADA COMUNISTĂ

Marius OBREJA

Pr. Drd.

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dimitrie Stăniloae”,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, ROMÂNIA

Abstract:

Father Justin Pârnu, the great confessor of the Petru Voda Monastery, is an emblematic model of the perfect monk who dedicated his whole life to the service of God and his fellow human beings. Many believers, who stepped into his cell, felt the grace received from him, and found relief and understanding for their sufferings. This charisma, which Archimandrite Justin had, was received after long-suffering in which he was subjected to communist prisons for 16 years. Defender of Christian and National Values, Father Justin was a confessor of Orthodoxy at a time when our country was under the communist regime, which persecuted and killed many servants of the Romanian Orthodox Church.

Keywords: Father Justin Pârnu, Orthodox confession, communist regime, persecution

Introducere

Părintele Justin Pârnu, marele duhovnic de la Mănăstirea Petru Vodă, este un model emblematic al monahului desăvârșit care și-a dedicat întreaga viață slujirii lui Dumnezeu și semenului. Mulți credincioși, care i-au pășit pragul chiliei, au simțit harul primit de la el și au găsit alinare și înțelegere pentru suferințele lor. Această harismă, pe care o avea Arhimandritul Justin, a fost primită după îndelungi pătămări la care a fost supus în închisorile comuniste timp de șaisprezece ani.

Trecând prin lagărele de la Suceava, Aiud, Baia Sprie, Căvnic, Gherla, Jilava, Culmea și Periprava, duhovnicul Justin Pârnu a răbdător cu nădejdea la Mântuitorul Hristos, care l-a întărit și l-a ajutat să supraviețuiască. În toți acești ani de chinuri groaznice și-a întărit credința și trăirea duhovnicească și s-a simțit mult mai aproape de Dumnezeu decât era în libertate. Părintele Justin, gândindu-se la supliciile suportate de Hristos, a îndurat vicisitudinile închisorii menționând că „nici o oră de suferință în pușcărie nu a fost zadarnică”.

Apărător al valorilor creștine și naționale, Părintele Justin Pârvu a fost un mărturisitor al Ortodoxiei într-o perioadă când țara noastră s-a aflat sub regimul comunist, care a persecutat și omorât mulți slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române. La 4 ani (pe 16 iunie) de la mutarea la cele veșnice, considerăm imperios necesar să îi aducem un pios omagiu în acest an dedicat apărătorilor Ortodoxiei în perioada comunistă.

Scurtă biografie

Părintele Justin s-a născut la data de 10 februarie 1919, în satul Petru Vodă, județul Neamț, în familia unor buni creștini, Gheorghe și Ana, botezat cu numele Iosif, fiind cel mai mic dintre cei cinci copii. Despre familia sa, Părintele povestea: „m-am născut într-o familie de oameni de la munte, cu obiceiuri frumoase, și am fost educat într-un duh de evlavie”¹.

După ce și-a petrecut anii copilăriei în satul natal, la vârsta de 17 ani se închinoviază la Mănăstirea Durău, unde va fi călugărit șase ani mai târziu, pe 20 septembrie 1942. În această perioadă de ucenicie urmează cursurile seminarului de la Cernica și apoi cele de la seminarului de la Râmnicu Vâlcea. Pe data de 27 octombrie 1942 este hirotonit diacon, și la 14 iunie 1943 a fost hirotonit preot în Catedrala Mitropolitană din Iași, de Arhiepiscopul Valeriu Moglan, Episcop vicar al Mitropoliei Moldovei și Sucevei. După hirotonie este detașat pe frontul de luptă ca preot militar la Batalionul 18 Vânători de munte, participând activ la luptele armatei române, purtate până la Don și Crimeea.

După terminarea războiului își continuă studiile teologice la seminarul de la Râmnicu Vâlcea, apoi la cel de la Roman, de unde este arestat pe 15 mai 1948, înainte de a-și susține bacalaureatul. Motivul arestării sale a fost „instigare și activitate subversivă dusă în cadrul Seminarului «Sf. Gheorghe» din Roman”, deoarece era șeful Frăției de Cruce din seminar, organizația de tineret a Mișcării Legionare.

După 16 ani de suferințe (1948-1964) în închisorile comuniste, Părintele Justin Pârvu este eliberat și revine în satul natal unde lucrează ca muncitor forestier. În anul 1967 este reprimat în cinul monahal la Mănăstirea Secu, unde slujește ca preot, cântăreț și duhovnic. Aici este hirotesit Protosinghel de Episcopul Nestor Vornicescu, la data de 29 august 1972. În perioada 1975-1990 este mutat la Mănăstirea Bistrița, de unde se întoarce la Mănăstirea Secu până în vara anului 1991.

¹ Fragment de interviu din *Glasul Monahilor*, revista Mănăstirii Petru Vodă, nr. 1, 2003.

În toamna anului 1991 întemeiază Schitul Petru Vodă, care inițial aparținea de Mănăstirea Secu și care a devenit mănăstire se sine stătătoare din anul 1994, ca urmare a Hotărârii Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, având hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”. În anul 1999 întemeiază Mănăstirea Paltin, unde viețuiesc mai multe maici, care îngrijesc un cămin de bătrâni și un internat pentru copii defavorizați. În anul 2008, Mănăstirea Paltin a fost recunoscută de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române și, în același an, pe data de 2 noiembrie, Părintele Justin a fost hirotesit Arhimandrit de Preasfințitul Calinic Botoșăneanu, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor. În urma unei îndelungi suferințe, provocată de o boală necruțătoare (cancer la stomac), Duhovnicul Justin a plecat la Domnul în anul 2013, pe data de 16 iunie.

Viața din închisoare (1948-1964)

În dimineața zilei de 15 Mai 1948, ca urmare a „Ordinului nr. 5 din 13 Mai 1948 al Siguranței (Securității) Statului”², Părintele Justin Pârvu a fost arestat la seminarul Roman, după ce fusese urmărit mai mult de un an de zile. Despre acest moment, Arhimandritul Justin menționa:

se făcuse seară, se înnoptase, am stat noi mai mult de vorbă cu Părintele Teodorit și cu Părintele Valerian. Noaptea dormeam cu toții în cămăruță, când, pe la ora trei, aud la ușă o lovitură puternică, așa ca de bocanc și de pumni în ușă. Securiștii, conduși de evreul Davidovici, au înconjurat căminul seminariștilor. Aceștia știau precis unde dorm și ce fac: „Ia, degrabă îmbracă-te, că te întorci îndată”. „Îndată” acela a durat 16 ani³.

Ancheta a fost făcută timp de trei luni în clădirea Securității din Roman, unde cei arestați dormeau închiși în podul clădirii. Interviuurile erau efectuate sub presiunea bătăii sau a torturii crunte până la pierderea cunoștinței. Atunci când persoana anchetată nu mai era conștientă, „începeau să toarne găleți de apă pe tine până îți reveneai, după care te luau din nou în primire cu o furie sporită”⁴.

Părintele a fost o personalitatea puternică care a rezistat cu stoicism tratamentului barbar la care a fost supus. În arhivele Securității era menționată o singură propoziție: „în anchetă se comportă fanatic, încăpățânat și puțin

² *Viața Cuviosului Părinte Justin Pârvu. Vol. I: 1919-1964. Nașterea unui sfânt*, Mănăstirea Petru Vodă, 2016, p. 113.

³ Ieromonah TEOGNOST, *Părintele Justin Pârvu: Bogăția unei vieți dăruite lui Hristos*, Editura Credința Strămoșească, Iași, 2007, p. 121.

⁴ Interviu în revista *Credința neamului*, publicată de Mănăstirea Bistrița, 1991, p. 3.

sincer”⁵. Acest lucru însemna că el încerca din răputeri să nu divulge pe nimeni, să nu dea date, nume și detalii.

După ancheta efectuată la Roman, Părintele Justin a fost mutat în închisoarea de tranzit de la Suceava, unde a stat până în 1949. Aici au continuat audierile, care erau precedate de torturi fizice folosind verigi metalice, bastoane de cauciuc sau ace introduse sub unghii. Apoi erau introduși în etuve de deparazitare puternic încinse și răciți instantaneu cu apă. În urma acestor suplicii, mulți deținuți se îmbolnăveau de pneumonii, TBC și cei mai firavi chiar și-au pierdut viața. Mâncarea consta dintr-o zeamă de apă fiartă cu iarbă cosită din câmp și foarte rar era adusă câte o gamelă de mâncare de fasole sau orez fiert. Cel mai mare privilegiu era atunci când făceau de rând la bucătărie și reușeau să guste din cojile care se aruncau de la curățatul cartofilor.

În asemenea condiții improprii de subzistență, Părintele Justin a reușit să-și păstreze nădejdea și credința neclintită. El povestea că:

zilnic mă rugam în gând Părintelui ceresc și-L imploram să-mi dea tărie ca să rezist. Eram ferm hotărât ca, de voi mai avea șansa să mai văd o dată lumina soarelui și să respir aerul libertății, să nu fac altceva decât să-L slujesc pe Dumnezeu și să ajut pe cei ce au nevoie de sprijin sufleteș. Apoi, ca să evadesc din lumea subumană în care fusesem aruncat, am luat obiceiul de a visa cu ochii deschiși. De câte ori aveam clipe de liniște, îmi construiam o lume în care mă plimbam fără nici o opreliște. Așa mi-am creat mici bucurii⁶.

După un an de zile de neîncetată anchetă și teroare s-a pronunțat sentința în ziua de 14 martie 1949, de către Tribunalul Iași, sub numărul 307:

Cu unanimitate de voturi condamnă în prezență pe Părvu Iustin, la 12 (doisprezece) ani muncă silnică și 10 (zece) ani degradare civică, pentru crima de uneltire contra ordinii sociale, făcând aplicațiunea art. 209 partea 3-a C.P. și D.L. 856/938, și cu aplicațiunea art. 157 pct. 1 litera b)⁷.

În urma acestei sentințe, Părintele Justin a fost trimis la închisoarea de la Aiud, unde a stat în perioada 15 august 1949 – 26 septembrie 1950. Aici, după cum menționează Părintele, a cunoscut umilința, smerenia adevărată și detașarea de cele trupesti, pe care le-a cunoscut atunci când a conștinetizat că singura salvare poate veni doar de la Dumnezeu. Celula de la Aiud o simțea ca fiind un mormânt rece, și pentru a menține o stare de spirit suportabilă scria

⁵ „Ce s-a stabilit la cercetări”, în *Dosarul CNSAS*, P. 013590, vol. 1, part. I, p. 14, apud *Viața Cuviosului Părinte Justin Părvu...*, p. 118.

⁶ „Ancheta și Procesul de la Suceava”, în *Viața Cuviosului Părinte Justin Părvu...*, p. 142.

⁷ *Dosar CNSAS*, P. 013590, vol. 3, part. 2 f. 462r-471r, apud *Viața Cuviosului Părinte Justin Părvu...*, p. 152.

cuvinte în latină, greacă, texte diferite, poezii, psalmi și chiar acatiste. Orice zi în plus o considera ca fiind un dar de la Dumnezeu. Aceste momente au fost ca o pregătire pentru viața de mănăstire, a deprins modul „prin care să devină celorlați lumină, pentru a învăța cum să ne împotrivim întinericului, care stăpânește veacul nostru”⁸.

Împreună cu colegii din celulă repetau pagini întregi din primele volume din Filocalie și rosteau rugăciuni cu voce tare sau în taină. Cu timpul s-au deprins cu rostirea Rugăciunii lui Iisus, care îi ținea motivați să îndure și să accepte toate atrocitățile la care erau supuși. Aiudul a fost un calvar și deținuții au descoperit că doar prin rugăciune și credință puternică reușeau să nu-și întemnițeze și sufletul odată cu trupul. Învățau pe de rost pasaje întregi din Sfânta Scriptură, din Paraclisul Maicii Domnului și poeziile lui Radu Gyr și ale lui Mihai Eminescu erau cunoscute de toți deținuții și îmblânzeau instinctele fiecăruia.

Într-un interviu din revista *Atitudini*, nr. 3, 2010, emisă de Mănăstirea Petru Vodă, Duhovnicul Justin mărturisea:

Primii doi ani din Aiud au fost pentru mine cea mai liniștită perioadă din viața mea. A fost singurul loc din viața mea în care am avut și eu timp de o pravilă, de un canon de rugăciune mai intens, că, altfel, tot restul vieții a fost o continuă hărțuială. Dar eu m-am lăsat mereu în voia lui Dumnezeu și nu mi-a plăcut niciodată să fug de greu. Tot ce am primit în viața mea am luat-o ca din mâna Lui Dumnezeu. [...] Aici am descoperit cu adevărat taina vieții duhovnicești. Aici am învățat într-adevăr să și mânânc. În cămăruța asta au venit momentele de liniște și pace, de post, și nu lipsea rugăciunea⁹.

După Aiud, au urmat anii grei de muncă silnică la minele de la Baia Sprie și Căvnic din perioada 26 septembrie 1950 – 18 martie 1954. Aici, pentru a face față efortului subteran, erau hrăniți mai bine, au avut parte de recuperare fizică și au fost școliți cum să lucreze cu uneltele de minerit. Aveau de făcut o normă de un vagon pe tură și deținuții, pentru a nu fi întorși în celulă, au triplat norma, lăsându-i pe unii civili fără locul de muncă. În această perioadă au reușit să mai afle știri de prin țară, aduse de cei care lucrau alături de ei, și care erau veniți din civilie. Arhimandritul Justin făcea curse cu vagoștii pe care îi foloseau în mină ca să care minereu.

În anul 1951, Părintele Justin povestește că a slujit cea mai înălțătoare slujbă de Paște din viața sa:

⁸ Florin STUPARU, *Justin*, Editura Scara, București, 2007, p. 7.

⁹ *Atitudini*, Revistă de gândire și trăire românească, nr. 3, Mănăstirea Petru Vodă, 2010, p. 15.

n-am trăit o sărbătoare, n-am trăit o Liturghie, n-am trăit un moment din tot cultul nostru ortodox, cum am trăit Paștele din 1951, în mină la Baia Sprie. A fost cel mai frumos Paște din viața mea. Suferința ne-a luminat inimile și ne-am putut bucura cel mai mult de Învierea Domnului. Eram peste 400 de deținuți politici aduși din trei închisori: Aiud, Gherla și Galați. [...] În noaptea de Paște, când să ieșim din șut, ne-am adunat cu toții și am început să cântăm „Hristos a înviat!”. [...] Am cântat toată noaptea. Ne-au lăsat în pace, credeau că suntem fanatici și că ne vom răzvrăti¹⁰.

După acest eveniment au fost adunați toți preoții și au fost puși să alerge prin curtea lagărului, care era plină de gropi adânci umplute cu apă. După două ore, gropile nu mai aveau apă și curtea a devenit o mlaștină murdară. Apoi, au fost persecutați o perioadă lungă prin bătaii și pedepse, fiind suspectați că formează un grup de rezistență. În final, au fost anchetați de un delegat de la Ministerul de Interne și au reușit să fie primiți să lucreze în mină, cu condiția să fie liber duminică. A fost o mare victorie împotriva persecuțiilor aduse creștinilor.

După un an și jumătate de muncă la mină s-a redus numărul deținuților deoarece mulți s-au accidentat, alții s-au îmbolnăvit de silicoză, o afecțiune pulmonară care putea cauza și moartea. Astfel, cei apți de muncă au fost tranferăți la închisoarea Gherla, printre care și Părintele Justin. Aici, el a fost întemnițat din 18 martie 1954 până în 29 iulie 1955.

Lagărul Gherla funcționa ca un fel de spațiu de reabilitare prin muncă, deoarece aici se găseau diferite ateliere de tâmplărie, sau de scule, care funcționau într-o anexă. Perioada petrecută la Gherla a fost tot una de muncă silnică pentru Părintele Justin, dar și una în care a săvârșit o Sfântă Liturghie pe trupul muribund al unui protopop, pe nume Antal. El menționa că:

n-am săvârșit niciodată o Liturghie, o rugăciune mai fierbinte, în toate veșmintele, cu toate regulile liturgice, cum am săvârșit-o acolo, pe acest cadavru. Am terminat citirea, cât s-a putut, a psalmilor, cât s-a putut rugăciunile, și cu câte un prosop la gât fiecare, s-au împărtășit cei care erau mai bolnavi¹¹.

Din 30 iulie 1955 până în februarie 1959, Părintele, împreună cu alți deținuți, s-a întors la Aiud, unde o perioadă a stat la infirmerie, fiind diagnosticat cu hepatită epidemică, enterită. Aici a mântuit mai multe suflete prin faptul că a reușit să spovedească muribunzii aflați pe patul de suferință și să-i împărtășească înainte de a pleca la Domnul.

Pe fișa medicală a Părintelui se menționează că, în timpul detenției de la Aiud, el a suferit de mai multe boli. Printre care: dischinezie biliară, colită,

¹⁰ Adrian alui GHEORGHE, *Părintele Iustin și morala unei vieți câștigate*, Editura Conta, Piatra-Neamț, 2005, p. 27.

¹¹ *Ibidem*, p. 35.

boala Basedow și pleurită, care-i provoca dese hemoptizii. În ciuda acestor probleme de sănătate, el era declarat în continuare *apt de muncă*, și supus la alte chinuri, care i-au afectat sănătatea fizică, dar l-au întărit duhovnicește.

Deși ar fi trebuit să fie eliberat în ianuarie 1959, Părintele Justin mai primește încă cinci ani de închisoare, pentru ca nu a renunțat la credința sa. Când a fost întrebat dacă a învățat o meserie în pușcărie și ce o să facă când va fi liber, el a răspuns că o să continue cu slujirea lui Dumnezeu. Anchetatorul i-a răspuns: „Degeaba a făcut așa atâta amar de pușcărie, că n-a învățat nimic! Banditul tot bandit a rămas!”¹².

În anul 1959 este mutat la Fortul Jilava și în Lagărul Culmea, pentru ca în final să fie închis la Periprava, în Delta Dunării, unde se aplica un regim inuman de muncă și tortura psihică a reeducării, încât nu aveau voie să vorbească unul cu altul, nici măcar o șoaptă. Perioada de închisoare de la Periprava (10 octombrie 1959 – 6 mai 1964) a fost una extrem de dificilă deoarece deținuții erau puși să muncească în agricultură, în construcții și iarna la stuf. La stuf era cel mai greu deoarece, zilnic, norma era de doispreze maldări de stuf, având o circumferință de un metru și zece. Dacă nu se realiza norma zilnică, erau aspru pedepsiți – „nu primeai decât jumătate de rație de mâncare și erai bătut cu picioarele de milițeni. Care cădea cu maldărul în spate, venea milițianul și trimitea câinele să sară pe el”¹³. Lucrau în apa înghețată, încălțați cu opinci și acoperiți cu o pânză cauciucată până la brâu.

În Delta Dunării, s-a sfârșit și perioada de șaisprezece ani de detenție a Părintelui Justin. Acești ultimi cinci ani au fost apogeul suferințelor suportate de el, dar au reprezentat asumarea deplină a vocii lui Dumnezeu și detașarea completă de lucrurile pământești, pentru a se uni cu Duhul Sfânt și a câștiga raiul launtric.

Mărturisirea credinței în perioada comunistă

Părintele Justin Pârvu, într-un interviu acordat revistei *Lumea creștină*, mărturisea faptul că:

Țara noastră este o țară sfântă, țara Maicii Domnului, așa cum este și pentru celelalte țări ortodoxe, dar îndeosebi pentru noi în aceste vremuri, pentru că aici s-au născut, au crescut mulțime de tineri și de oameni care stau mărturie adevărului împotriva fiarei roșii de la Răsărit: Aiud, Gherla, Pitești, unde se pot vedea osemintele lor

¹² Grația LUNGU CONSTANTINEANU, *Părintele Iustin Pârvu. Viața și învățăturile unui mărturisitor*, Editura Haritina, Iași, 2008, p. 177.

¹³ *Viața Cuviosului Părinte Justin Pârvu...*, p. 266.

binecuvântate, harul Duhului Sfânt și o mărturie a dreptății noastre în lumea ortodoxă¹⁴.

În perioada detenției, oamenii sufereau o descompunere sufletească și trupească, iar singurătatea era cea mai grea. Însă, în această singurătate, prin rugăciune intensă și credință autentică începea să lucreze Duhul Sfânt în ființa umană. Jerfa acestor martiri pentru adevărul de credință este un îndemn și pentru noi să mărturisim creștinismul ortodox printr-o înaltă trăire autentică și devotament față de valorile perene românești.

Dintre amintirile frumoase pe care le păstra din închisoare, Părintele Justin vorbea despre încurajarea pe care o primeau deținuții prin credință și cultură, despre rolul pe care l-au avut colegi de la Aiud, precum Radu Gyr, Vasile Voiculescu sau Nichifor Crainic, în întărirea caracterelor în fața suferinței și a umilinței:

Atât Nichifor Crainic, cât și Radu Gyr, Voiculescu, mărturisea mai târziu Preacuvioșia Sa, pentru noi au fost salvatorii, poate, ai miilor și miilor de tineri care eram încarcerați în celulele Aiudului, ale Piteștiului, ale Gherlei. Poeziile lor au fost niște rugăciuni trăite, cu care tineretul s-a identificat în zilele acelea negre. Când ascultai sau învățai o poezie precum „Iisus în celulă” sau „Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!” sau „Fața lui Iisus” sau alte poezii, care aveau un caracter atât de îmbărbătare, cât și de viață, de interiorizare, dar era și elan de dăruire, de jertfă, nu te mai simțeai că ești tu acolo, fie că asta se întâmpla după zece-doisprezece ani de temniță. Chiar dacă aveai pedeapsă de muncă silnică sau de temniță grea, trăiai mereu această viziune a acestor mari luptători¹⁵.

Bunul Dumnezeu, Cel are i-a fost sprijin și întărire în anii grei ai închisorii, l-a ajutat să vadă apoi lumina libertății, iar în momentul în care a fost căutat, după ani și ani, de un fost torționar, părintele l-a primit la chilie, l-a servit cu miere de albine și i-a arătat multă iertare și iubire, căci, spunea Sfinția Sa, „a fost și el o unealtă” și poate nu a făcut ceea ce a vrut, ci ceea ce i s-a impus.

Tuturor ne-a fost exemplu desăvârșit de iubire și acceptare, milă și iertare. Iubire lăcrimând în milă, forma ei cea mai înaltă. Sfinția Sa ne învăța totdeauna să iubim și să iertăm:

Omul trebuie iubit. Dar ca să-l iubești, trebui să-l înțelegi. Dacă îl vezi căzut acolo, neapărat trebuie să gândești că trebuie să-i dai o mână de ajutor. Iubirea aproapelui este o lecție de iubire față de Dumnezeu. Dacă nu-l iubești pe cel de alături, dacă nu-l ajuți, nu ești capabil nici să-L iubești pe Dumnezeu. Iubirea aproapelui este prima

¹⁴ Revista *Lumea credinței*, nr. 1, 2009, p. 3.

¹⁵ Adrian alui GHEORGHE, *op. cit.*, p. 14.

treaptă spre mântuire, pe treapta asta trebuie să repeți pentru marea iubire de Dumnezeu¹⁶.

Omul însuși, spunea Părintele, este, sau ar trebui să fie, „jumătate dragoste și jumătate luptă, jertfă pentru a păstra dragostea intactă, neatinsă de rău”. Iar mila pe care ne-a arătat-o fiecareia dintre noi, precum Dumnezeu lumii, „este una dintre virtuțile cele mai adânci”, spunea duhovnicescul părinte, „pe care se bazează creștinismul nostru...”, este „esența iubirii de aproapele, de frate, de soră, de mamă, de tată, de prieten, de vecin, de străin”¹⁷ și criteriul fundamental al Judecării de Apoi.

Iubirea sa față de noi izvora din cunoașterea sa suprafirească, pentru că spunea Sfinția Sa:

Dacă n-aș fi avut experiența pe care am avut-o în închisoare, dacă n-aș fi trăit între oamenii de toate condițiile, nu aș fi înțeles viața lor. Și așa, dacă m-am apropiat și am ținut ușa deschisă mereu, de la o zi la alta, de la o noapte la alta, în felul acesta s-a format o comunitate între mine și ei¹⁸.

Ne-a cunoscut lăuntric mai bine pe fiecare decât ne cunoaștem noi înșine, ne-a iubit și ne-a prețuit pe toți, mai mult decât putem să o facem împreună. În inima sa largă și atât de mult rănită și încercată de suferința și de răul păcatelor noastre a cuprins lumea întreagă, iar pe aceasta a înălțat-o și a oferit-o ca ofrandă, prin rugăciunea sa, Părintelui ceresc, Căruia I-a slujit o viață și I-a închinat totul. Ne-a arătat tuturor că sfințenia nu este doar un ideal sublim, ci o realitate practică.

Părintele Justin a simțit și a trăit durerea noastră, a tuturor, cu dragoste de părinte și frate. A plâns alături de noi, cu iubire părintească, pentru căderile noastre, și s-a bucurat cu bucurie de copil, precum avea și sufletul, pentru ridicările noastre. Ne-a fost tuturor, buni sau răi, dreptți sau păcătoși, părinte iubitor, îndrumător pe calea mântuirii.

În perioada detenției, de fiecare dată când era anchetat, Părintele Justin răspunde cu demnitate, cu credință și fără frică, având un curaj evanghelic. De aceea, el ne recomandă nouă tuturor să nu fim lași și să ne apărăm valorile adevărate creștine, deoarece, altfel, devenim infirmi:

Aceasta e ceea ce numesc eu *infirmitatea oamenilor*. Noi nu știm cum să ne apărăm ființa, sufletele și inimile noastre. Acesta e lucrul care contează cu adevărat, aceasta e realitatea fundamentală pe care noi, ca ființă umană, trebuie mereu să o sprijinim și să o apărăm. Noi niciodată nu am știut să ne apărăm sufletul. Ne-am revoltat când nivelul

¹⁶ *Ibidem*, p. 16.

¹⁷ *Ibidem*, p. 18.

¹⁸ Grația LUNGU CONSTANTINEANU, *op. cit.*, p. 52.

material a fost sever redus, dar niciodată nu ne-am revoltat cînd sufletul nostru a început să fie atacat și distrus¹⁹.

Concluzii

La mormîntul Părintelui de la Mănăstirea Petru Vodă este scris: *Eu așa am mers toată viața mea, cu Evanghelia în față și cu Națiunea în spate*. Astfel, el ne dă o povață și după plecarea sa la ceruri, să descoperim și să cultivăm ceea ce este mai frumos și înalt în sufletele și în viața noastră: dragostea de Dumnezeu și de Neam, de credință și de semeni, chiar și prin proba grea a suferinței și muceniciei. Să ne redescoperim pe noi în autenticul și firescul nostru, în profunzimea trăirilor și simțirilor noastre, pentru a nu mai fi altora slugi, ci nouă înșine suverani.

Ne-a arătat tuturor, cler și mireni, că sfințenia nu este doar un ideal sublim, ci și o realitate practică, iar formele ei cele mai înalte sunt: dragostea, bunătatea, blîndețea și iertarea, milostenia și răbdarea. Tuturor ne lasă mai departe, ca testament duhovnicesc, îndemnul de a zidi, nu din piatră, ci pe tablele inimii, mănăstiri și familii sfînte, spre ridicarea și dănuirea Neamului acestuia, de a cultiva dragostea și iertarea, precum el însuși ne-a arătat, să întărim credința și rugăciunea, care ne unesc pe toți, vremelnice făcînd umbră pămîntului sau mutați la cele veșnice și fericite.

România creștină profundă, cum îi plăcea Sfinței Sale să ne încurajeze, și-a pierdut un călăuzitor, însă și-a câștigat un neobosit rugător către Tronul ceresc, un apostol contemporan al ei, care a luptat pentru demnitatea noastră, a tuturor, pentru apărarea credinței creștine străbune, prin pilda exemplară și sfințenia vieții sale. A pierdut un monah îmbunătățit, dar a câștigat un cald rugător în ceruri. Iar noi, de acum, să ne rugăm într-un gând, spunînd:

Preacuvioase Părinte Justin, roagă-te lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii și al sufletelor noastre, spre deșteptarea noastră și a Neamului în care te-ai născut, pe care atât de mult l-ai prețuit și pentru care mucenicește ai suferit, spre păstrarea și întărirea credinței noastre, întru slava lui Dumnezeu și spre mîntuirea sufletelor noastre! Amin.

¹⁹ *Ne vorbește Părintele Justin*, Fundația Justin Pârvu, Petru-Vodă, 2011, p. 39.